

А.
е II II.
N.

ThEx
645

Ex Bibliotheca
Collegii Evangelici
August. Vindob.

L. M. Steinberg

POESIS HEBRAICA

Publicæ Disputationi submissa

A

P. F. CASIMIRO MEZGER
Ord. Erem. S. P. Augustini

Provinciae Tyroli-Salisburgensis SS. LL.
OO. Candidato

IN

Alma Cæsareo Regia Leopoldina
Universitate Oenipontana

Mense Majo, 1765.

CUM APPROBATIONE.

Apud IGNATIUM WAGNERUM Augustæ
Vindeliciæ.

POST
HERALD

Public Dispensation

P. F. CASTLEMAN
Old Town, N. Y.

Provisional Patent
No. 11, 22

Alma Mater
University of the State of New York

1857

THE
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF THE STATE OF NEW YORK
AT ALBANY

1857

ALMA MATER
LIBRARY

DE
POESI HEBRAICA.

PARS I.
DE
NOBILITATE
POESEOS HEBRAICÆ.

§ I.

Libri Divini eloquentissimi,
præsertim poetici.

Adoratur S. Scriptura, & contemni-
tur. Adorantur mysteria, & præce-
pta: stylus contemnitur. Tam ab-
jecte sentiunt multi non solum de elocutio-
ne, sed etiam de eloquentia Bibliorum, ut
A ejus

ejus humilitatem irrideant, & aspernentur ea, quorum permagnam partem se non assequi, apud se ipsos tacite agnoscunt, & suo captu sublimiora negare non possunt. Atqui scribendi genus in Divinis his Libris inest nobilissimum, & quale deceat imperatores sapientissimos, Moysem, Josuam, Samuelem; reges maximos, Davidem, & Salomonem; prophetas divina luce ac prudentia plenos, Esaïam, Jeremiam, Ezechielem, Nahum; viros politicos, regiæ artibus instructos, summorum regum familiaritate claros, Danielelem & Esdram. Neque dignitate tantum & sublimitate sanctus hic Codex eminet, sed ornatu etiam lectissimo, & omni eloquentiæ apparatu abundat, adeo quidem, ut cum peritissimis Criticis merito affirmari possit, omnes in Bibliis facundiæ elegantias contineri, quæcunque in linguas orientales cadunt. Quod si de omnibus Divinis Voluminibus certum est, uti est: multo maxime in libris poeticis valet, qui & ipso genere superiores, & omnibus dicendi præsiidiis illustriores sunt. Fuit hæc supremi Numinis providentia, ut, quoniam diversæ hominum naturæ ac voluntates diversis capiuntur, hæ quoque poeseos deliciæ ad salutem ac sanctitatem præsto essent, quæ perniciem alibi afferre hominibus, aut solam pascere vanitatem amant. Qui theatralibus gaudent, Cantica Salomonis veluti theatrum adeant: qui epicis, lyricisque delectantur, Psal-

Psalterium & Jobum habent: qui elegiam poscunt, in Jeremiæ Threnis salubrem tristitiam invenient. Quibus cordi est Ecloga, iis omnes ruris opes Amos propheta offeret. Ne fabulas quidem deesse patitur Divinæ Paginæ opulentia, & omnes Epigrammatum sales regum sapientissimus in Proverbiis gustandos apponit.

§ II.

Triples eloquentiæ biblicæ norma.

Equidem in hoc primo Poeseos Hebraicæ vestibulo repræsentatum mihi videtur amplissimum illud, innumerisque omnis generis thesauris refertissimum Mare, ad cujus obtutum cælesti quadam contemplatione absorptus fulgentissimum inter Doctores ornamentum S. Pater Augustinus in hæc verba erupit: *mira profunditas eloquiorum tuorum, quorum ecce ante nos superficies blandiens parvulis: sed mira profunditas DEUS meus, mira profunditas, horror est intendere in eam, horror honoris, & tremor amoris.* ast honor vicit horrorem, amor tremorem; monitum Christi Jo. 5 v. 39. *Εξευατε τας γραφας, scrutamini scripturas,* palmam tulit, effecitque, ut ad nobilissimum hoc pelagus perscrutandum S. Pater, a prima conversionis suæ ætate, ad decrepitam usque senectutem, relictum a cæ-

teris occupationibus debitis, & S. officii fun-
 ctionibus tempus liberaliter insumeret. Præ-
 clarum sane exemplum est omnibus illis, qui
 divinis hujusmodi thesauris non solum ditari
 non desiderant, sed ob vilem, qua latent,
 speciem, seu rudem, ut blaterant, & in-
 elegantem sermonem penitus fastidiunt. Con-
 tra quos haud immerito invectus in Prole-
 gom. Script. differt. IV c. 1 Joannes Hame-
 læus testatur: *vetus illa, & rancida non impio-
 rum modo, sed complurium, qui ingeniosi vide-
 ri volunt, querela . . . rudem esse, & inele-
 gantem scripturæ sermonem.* Iniquum hoc
 præjudicium ut frangatur, ablegemus oportet
 hos nefarios, injuriososque ad lectionem
 extremi libri de Doctrina Christiana, ubi
 Magnus Ecclesiæ Doctor Augustinus contra
 eos sic loquitur: *Quæstio hæc apud me ipsum,
 & apud eos, qui mecum, quod dico, sentiunt,
 facillime solvitur, nam ubi eos intelligo, non so-
 lum nihil sapientius, verum etiam nihil eloquen-
 tius videri potest. & audeo dicere, omnes qui recte
 intelligunt, quod illi loquuntur, simul intelligere,
 eos non aliter loqui debuisse.* His S. Patris ver-
 bis quid clarius, quid efficacius esse
 possit, non video innumerorum nihilo-
 minus auctoritate & rationum pondere
 declarare, ac eis ostendere valemus, quam
 injuste, & quam debilibus armis ceu Xerxis
 catenis divinum hoc mare frustra laceffere,
 & debellare conentur. Locuturus de la-
 tentibus sub divino Codice pretiosissimis the-
 sau-

sacris, vel ejus nobilitate & præstantia,
 præcipue ago de S. Librorum sermone liga-
 to, quo eloquentia humana potissimum ho-
 dierna adhuc die gloriari solet. quo rite
 pertractato nobilitas Poësis Hebraicæ sponte
 sua apparebit, & facile etiam judicium de
 cæteris S. Eloquiorum libris formandum erit.
 Non pugnabo hic auctoritate, non cum
 Gregorio Nazianzeno orat. 9 Davidem *sum-*
me grandiloquum nominabo, non Esaiam, cæ-
 terosque debitis Patrum, aliorumque aucto-
 rum elogiis cumulos producam: sed ratio-
 nibus ac rebus ipsis pugnabo, & hanc Poe-
 seos Hebraicæ causam ad normam triplicem
 exigam, ad quam universa revocari videtur
 posse. Primum enim de styli ratione disse-
 ram: deinde locos aliquot insignes proferam:
 postremo prophetas, poetasque nostros cum
 Græcis, Romanisque comparabo. Styli
 decora laudem, loci illustres splendorem,
 victoria de tam insignibus æmulis palmam
 Divinæ Paginæ conciliabunt.

§ III.

Ornamenta styli in Poësi He-
 braica, & cur in Vulgata minus
 appareant.

Occupanda vero mihi est in ipso limine illo-
 rum opinio, qui de Hebraicis elegan-

tiis judicare se posse ex latina interpretatio-
 ne putant: in quo a veritate longissime ab-
 sunt. Quod enim plerisque libris in alienam
 linguam translatis contingit, ut archetypi ve-
 nustatem in multis non assequantur: id in
 Canonicis Voll. eo magis contingere necesse
 fuit, quo longius ab orientalium stylo con-
 suetudo latini sermonis diffidet, quodque re-
 verentiæ dederunt interpretes, ne in phrasi
 & nexu longius a fonte discederent, etsi ob-
 scuriorum hoc modo fieri orationem non
 ignorarent. *Satiabor*, inquit Vulgata Ps. 16,
 ult. *cum apparuerit gloria tua*. Plenus quidem
 succo & medulla sensus, sed hebraico longe
 inferior: בהק'יך תמונה q. d. se aliquando
 ad similitudinem DEI expectatum iri. Qui
 sensus est adeo sublimis, ut jam in lege ve-
 teri mysterium illud altissimum prænunciet,
 quod 1 Joann. 3 v. 2 consignatum est: οἰδα-
 μεν, δε ὅτι εὐν φανερωθῇ, ὁμοιοι αὐτῷ εὐομεθῶ.
 ὅτι οὐομεθῶ αὐτον καθῶς εὐτι. *Scimus, quo-*
niam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam
videbimus eum, sicuti est. Quam sublime hoc
 de nobis, tam grande illud de DEO est:
 הוּא צוה ונברא *Ipse dixit, & facta sunt.*
 Ps. 148 v. 5. Simillima vox illi Mosaicæ in
 vestibulo Geneseos: *Dixitque DEUS, fiat*
lux: & facta est lux. Genes. cap. 1 v. 3
 ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. Quod
 merito inter prima sui ὕψους exempla posi-
 tum est a Dionysio Longino, veri DEI igna-
 ro, sed critico præstantissimo: cui mirum
 est

est refragari potuisse Daniele Huetium, & nostra quoque ætate non nullos assecclas in suas partes trahere. Quis Latinorum tanta felicitate de Aethiopia illam celeritatem exprimet, quanta David in hebraico cecinit Ps. Hebr. 68 v. 32. כֹּחַ תְּרִיקָה יְדִיו לֵאלֹהִים. Nostrum vero *Aethiopia præveniet manus ejus DEO*, tam obscurum est, ut sine commentario etiam ab ingenioso homine non intelligatur. Metaphoræ Theographorum plurimæ in eo latent, quas latinus interpres non eruit. Ps. 7 v. 11 מִגִּנִּי עַל אֱלֹהִים simpliciter versum est, *adjutorium meum à Domino*, omisso clypeo. Et fere מִגִּנִּי militarem suam Metaphoram apud nos amittit. sic & illæ translationes e militia sumptæ, *castra metatur Genius Domini circa timentes eum*, חָנָה מִלֶּאךָ יְהוָה; *in te incurfabo armatum hostem*; סִבִּיב לִירֵאָיו; *in nomine DEI nostri vexillum erigemus*; בֶּרֶךְ אֲרֶץ גִּדּוּד וּבִשְׁם אֱלֹהֵינוּ; omnes apud nos exarmatæ sunt, נִדְגַל; *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum*. Ps. 33 v. 8. *In te eripiar a tentatione*. Ps. 17 v. 30. *In nomine DEI nostri magnificabimur*. Ps. 19. 6. Nos Ps. 20 v. 10 habemus, *conturbabit eos*; Hebræi יַבִּלְעֵם *absorbebit eos*. Nos Ps. 38 v. 6, *Mensurabiles posuisti dies meos*; Hebræi מִפְתּוֹחַ *palmos seu palmares*, unius palmi mensuram non excedentes, mensuræ brevissimæ dies: quem locum recentissimus asceta insigni falsitate sic exponit: *Judex Divinus accurate*, &

ad arithmeticae calculos dinumerabit vitae nostrae dies, & rationem singulorum repositet. Nos Ps. 30 v. 18 deducantur in infernum; Hebraei, *conticescent* in sepulcro לִשְׁאוֹל יָדְמוּ. Nos Ps. 33 v. 11 legimus *divites*; Hebraei כְּפִירִים leones, nimirum potentissimos praedatores. Vicissim in linguis primaevis aliquando clarius ponitur vocabulum proprium, ubi Vulgata translationem usurpat. exemplo sit Ps. 30 v. 16 *In manibus tuis sortes meae*: ubi in hebraicis עֲתָתִי, & chaldaicis, arabicis, & aethiopicis, pro sortibus leguntur *tempora*.

Saepe etiam ambiguitas impedit, ne latinus lector verum styli poetici gustum percipiat, imo ne locum ipsum intelligat. Quis Latinorum divinaverit, per verbum mentiri כָּהֵן Ps. 17 v. 46 significari servitutem? quia nimirum servi, vel ut placeant heris, vel ut se excusent, mentiri solent. Psalmo tamen 80 v. 16 probabilius est accipi debere sensu proprio: *Inimici Domini mentiti sunt ei*, מִשְׁנְאֵי יְהוָה כָּהֵן לוֹ. Ex sola latinitate dignosci nequit, an activo sensu, an passivo dictum sit, *vincas cum judicaris*. Ps. 50 v. 6. neque Ps. 58 v. 12, an in verbis, *nequando obliviscantur populi mei* pronomen personale sit, an possessivum; seu an sui oblivionem, an legis ac justitiae Divinae David recuset; neque Ps. 41 v. 2, quænam exemplaria sint sequenda, illane, quæ habent *DEUM fortem vivum*, an quæ *DEUM fontem vivum*, præ-

præsertim cum cervus præcedat, fontes
 aquarum desiderans; neque desint interpre-
 tes, fabellam pro historia narrantes, cer-
 vum devorato serpente mirifice sitire. Ple-
 rique conjungunt verba illa ex Epithalamio
*specie tua & pulcritudine tua intende, prospere
 procede, & regna, & speciem ac pulcritudi-
 nem sponsi intelligunt, cum tamen sit gla-
 dii: quod ex hebraico liquet. Ex eodem
 Epithalamio Theologi quidam Christi divi-
 nitatem confirmare nituntur, quod dicatur:
 unxit te, DEUS, DEUS tuus oleo lætitiæ præ
 consortibus tuis: sic enim distinguunt, primum
 DEUS vocativo casu accipientes. Atqui
 nominativus est, tum in hebraico, quia
 sine ה hic necessario; tum apud LXX,
 ὁ Θεός, ὁ Θεός σ8. Illud etiam Esaïæ 38 v.
 10 Ascetam nostræ ætatis, virum alioquin
 doctissimum, sed linguarum expertem fefel-
 lit, *vadam ad portas inferi*, quod de medita-
 tione æternorum apud inferos suppliciorum
 exponit. Atqui Rex piissimus Ezechias
 suum בִּשְׁעֵי שְׁאֵל non de pœnis æternis,
 sed de sepulcro effatus est, in quod a lethali
 morbo propediem inferendus erat, nisi
 divina bonitas singulari auxilio intercessisset.
 Plures alii errant, cum verba Psalmi 15 v. 4
*multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accele-
 raverunt*, sensu litterali ad res adversas trahunt,
 per quas humanus animus ad DEI cultum,
 majoremque profectum compellitur. Verus
 sensus in מַגְבִּיחַ Chaldaico proditur: *Mul-**

tiplicant idola sua, per quod sensus hebraici
 עָצְמוּ clare determinatur. Neque tunc
 plenum sacri textus vigorem perspicere e la-
 tinitate possumus, cum in ea, quod sæpe
 fit, hebraicum *Piel* dissimulatur. *Præcipita*
Domine, Ps. 54 v. 10, in hebraico est בָּלַע

i. e. non quomodocunque absorbere, sed
 alte submergere, & usque in profundum ma-
 re: de mari enim locum hunc loqui, osten-
 dit græcum κατωπνοντιστον LXX Interpretum.
 ob idem Dagesch Pielicum vero similis est,
 contra, quam plerique Hebraizantium existi-
 ment, verbum בָּלַע habere semper sensum
 intensum: cum enim בָּלַע in Kal simpliciter

loqui significet, par est in *Piel* incrementum
 accedere sensui: firmiter asseveravit, sancte
 promisit, severe præcepit. Addamus illud
 ex Annæ Cantico, quam multa quam pau-
 cis complectens! *DEUS scientiarum Dominus*
est, & ipsi præparantur cogitationes. I Reg. 2
 v. 3. ubi neque de humanis scientiis sermo
 est in priori commate, neque in posteriori
 de consiliis hominum, sed de divinis. Pa-
 tefaciunt hunc sensum non modo LXX, sed
 etiam Chaldæus: quorum illi ajunt: *DEUS*
præparans consilia sua. Chaldæus vero: *DEUS*
super omne factum suum extendens iudicium. Lon-
 gissime autem a veritate abeunt, qui sensu
 negativo sic interpretantur: *Non perficiuntur*
cogitationes hominum, videlicet abnuente DEO.

Gran-

Grandibus hujusmodi sententiis, & orationis luminibus plena sunt scripturarum volumina, pleni Prophetæ, plenus Jobi & Psalmorum liber, plena Salomonis Proverbia; imo & illi Salomonis Psalmi, quos non hebraicos, sed græcos e tenebris in lucem protulit Andreas Schottus, & eruditissimus Joannes Ludovicus de la Cerda cum suis Adversariis sacris, & Commentario in Tertulliani librum de pallio, juris publici fecit. Illorum pariter meminit doctissimus Joannes Eusebius Nierembergicus de Origine S. Scripturæ l. 9 c. 37 & 39, ubi bonam eorum partem græce ac latine recitat. Verum hi Psalmi Salomonis nomine inscripti, deficientibus argumentis solidis, inter apocryphos collocandi sunt.

§ IV.

Loci insignes poetici, ac primum e Psalterio.

Sed jam a sententiis singulis ad locos aliquot longiores veniamus, non quasi hi soli sint, sed quia omnes afferri non possunt. Mox ipsos Poetarum principes Homerum, & Virgilium appello, an quid sublimius de fabulosis Deorum suorum imaginibus unquam fingere potuerint, quod Psaltes Regius non illustrius, ac verius desum.

summa DEI Majestate locutus est Ps. hebraice 29 fulmina ejus vocem nominans. קול יהוה על המים אל הכבוד הרעים: vox Domini super aquas, DEUS majestatis intonuit. קול יהוה שבר ארזים וישבר יהוה את ארזי הלבנון: vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus Cedros Libani vox Domini præparantis cervos (cervas ad partem adigentis) & revelabit condensa. id est: DEUS est, qui potentiam suam ostendit ad excitandum in hominum animis non magis timorem, quam amorem; vox Domini vi fulminum dispersis densissimis arboribus sylvarum intima patefacit, cujus Majestas in diluvio habitat seu apparet. Transeo a Psalmo hebraice 29 ad Psalmum hebr. 18 & propono sublimem illam, & admirabilem hypotyposin, ubi DEUS a Davide in auxilium vocatus, illud contra hostes fidelissime præstitit.

Integram in carmem latinum transtulit Poeta non ignobilis, & suo sæculo laudatissimus, Georgius Buchananus.

*Protinus a vultu Domini conterrita tellus
Intremuit, montesque cava compage soluta
Nutarunt, penitusque imis fremuere cavernis.*

*. Rapide contorto fortice flammæ
Ore fluunt, vivaque animant attacta favilla.
Utque sumum Dominum terræ demittat in orbem,*

Le-

Leniter inclinat iussu fastigia cælum:
 Succedunt pedibus fuscae caliginis umbræ.
 Ille vebens curru volucris, cui flammeus ales
 Lora tenens, levibus ventorum adremigat alis,
 Se circum furvo nebularum involvit amictu,
 Prætenditque cavis piceas in nubibus undas.
 Acribus ex oculis vibratæ spicula flammæ
 Discutiunt tristes claro fulgore tenebras.
 Inde ruit crepitans lapidosæ grandinis imber,
 Discursantque vagæ sinuosa volumina flammæ.

At vero ut sancto sermone silentia rupit,
 Protinus horrifico tonitru cælum omne remugit,
 Grandinis & crebra tellus crepitante procella
 Pulsa sonat, ruptisque micant e nubibus ignes:
 Flammiferæque volant magnum per inane sagittæ,
 Fulguraque ingeminant: laticum concussa lacunas
 Pandit bians tellus, & fontibus ora relaxat;
 Succutiturque pavens, & fundamenta revelat,
 Et reserat chaos; æterni sic vox tonat oris,
 Sic formidandæ grave spiritus infremit iræ.

Ille salutiferam porrexit ab æthere dextram,
 Et me de rapidis pereuntem sustulit undis.
 Hostibus eripuit validis, & acerba potentum
 In me odia elusit: cum me studiosa nocendi
 Temporibus duris cæca fraus arte petebat,
 Auxilium tulit, & rebus patefecit in arctis
 Latum iter, electumque a morte reduxit amicum.

§ V.

Seneſtus ex Eccleſiaſte; Equus
ex Jobo; aliaque cantica.

Lubet huic conjungere aliam ex c. 12 Ec-
cleſiaſtæ, ubi *Senium* artificioſis colori-
bus adumbratum eſt. זָכֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בַּיָּמִי
Memento Creatoris tui in בְּהַרְוֹתֶיךָ
diebus juventutis tuæ antequam teneſcat
ſol & lumen, & luna & ſtellæ; & revertantur
nubes poſt pluviā i. e. caligantes oculi lumen
percipere non poterunt, diſtillationes alias
aliis ſequentibus. ſol & lumen Hendiadys eſt,
figura hebraica: qualis & Gen. i v. 14, &
Matth. 24 v. 31. quando commovebuntur custo-
des domus; manus & brachia tremunt. & nu-
tabunt viri fortiffimi; vacillabunt pedes. &
otioſæ erunt molentes in minuto numero; dentes
pauci, iique hebetes. & teneſcent videntes
per foramina; oculi aciem amittent. & clau-
dent oſtia ſenſuum in platea, in facie & circa
illam; in humilitate vocis molentis, dum vox
erit tenuis, & debito adjumento dentium
carens. & conſurgent ad vocem volucris, ad galli
cantum fugiet ſomnus: & obſurdeſcent omnes
filie carminis, aures, quæ carminibus paſci
ſolent, officio ægre fungentur: excelsa quo-
que timebunt, & formidabunt in via, timebunt
ardua ſcandere, & in via plana quoque for-
midabunt: florebit amygdalus, caput ambien-
tes

tes cani speciem amygdali præferent: *impinguabitur locusta*, intumescet venter, locusta dictus, eo quod hæc animans tota venter sit: & *dissipabitur capparitis*, appetentia cibi & voluptatis elanguescet: *quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ*, & *circuibunt in platea plangentes*, amici & funeris asseclæ. *antequam rumpatur funiculus argenteus*; *antequam spina dorsi candida*, & *ejus medulla candidissima*, corpus firmare desinat: & *recurrat vitta aurea*: meninges, seu panniculi pretiosissimi cerebrum ubique circumdantes, eo fatifcente ac recedente corrugabuntur: & *conteratur hydria*, vasa sanguinem vehentia, *super fontem*, jecur; & *confringatur rota super cisternam*: deficient caput, quod spiritus vitales e cordis cisterna haurit. & *revertatur pulvis in terram suam*, unde erat, & *spiritus redeat ad DEUM*, qui dedit illum. Præclaram hanc effigiem in latinos versus transfudit ad tene-ræ juventutis institutionem R. P. ie Brun, cujus locum adducere operæ pretium esse duxi.

*In primis venerare DEUM, florente ju-
venta*

*Dum potes, ante tuam, quam mille incommo-
da vitam*

*Obsideant, quam decrepito tibi tarda senectus
Adrepat, morbusque sequax, & turba ma-
lorum*

*Cætera, queis miseræ languet pars ultima vitæ:
Ante*

Ante senex oculo quam caligante tueri,
 Quam lux deficere astrorum, pallescere Phœbus
 Incipiat, vel luna hebeti nigrescere vultu,
 Et rerum obducat species pronubilus aer.
 Quæ tibi tum vires, oculis cum densior humor
 Confluet in nubes, vel restagnabit in imbrem
 Assiduum, & claro pro sole crepuscula cernes?
 Costarum quando series, tutata penates
 Pectoris internos, laxa compage debiscet:
 Cum posito imperio cor princeps, aulicus hepar
 Purpureus, cordisque duo, splen, pulmo, mi-
 nistri

Deficient, pigrisque ruet custodibus aula;
 Aut ubi rarefcent vacuo præsepia dente;
 Nudaque deformi maxilla educet biatu
 Calvæ instar rictum; & captiva foramine
 nullo

Pupula, vix tenues in sole videbit aperto
 Scintillas: dentisque sono gingiva negato,
 Sanguifico sensim defecta calore fatiscet:
 Alitis ad cantum quando jam nocte peracta,
 Nixibus invitis lecto constricta tenaci
 Membra gemens tolles: citbaræ cum flebile
 carmen

Auris inaccessæ disrupta audire negabunt
 Tympana, cum voces mussabis ob ore, nec aure
 Accipies: quando refugis ad culmina plantis
 Aeger anbelabis: primo cum calle viator
 Languidus hærebis: tenuem si forte senili
 Repseris in clivum baculo, tum vertice summo
 Aut Pindi aut Tauri planta titubante pro-
 pinquum

Horre

Horrebis lapsum: velut albet amygdalus borto
 Candida, sic albo canescent fronte capilli.
 An flectes ad templa pedes, ad sidera palmas,
 Cum fugiet pondus minimæ portare locustæ
 Aegra manus? cum qui levior saliente locusta
 Prata pererrabas, vix internodia læsi
 Inflectes femoris? vix capparis ulla palato,
 Vix gelidis sapiet prurigo extincta medullis.
 Tum domus æternos habitanda locatur in annos
 Ultima, & alternas invertere nescia sortes.
 Omnibus illa patet venientibus obvia, cuivis
 Claussa regressuro foribusque tenacibus arcet
 A reditu populos, immortalique serarum
 Mole catenatus, duroque in veste laborat,
 Nec frangi metuens æterno adamante rigescit.
 Inde redux superas nequidquam evadere ad auras,
 Desertosque focos, notumque revisere limen
 Credideris; nulla est lucis post fata fruendæ,
 Sive relictorum spes posthuma nulla bonorum.
 Præscia tum tristem lacrymosis vocibus urbem
 Flebilis implebit, ferali & compita lessa.
 Sic tibi deliciis prior hæc sit cura, colendi
 Numinis integritas, & non violabile mentis
 Obsequium: prius exhaustis quam spina me-
 dullis,
 Quæ limbo dorsum, mediosque intersecat artus,
 Haud aliter longo, quam corda argentea ductu,
 Flectat humo gravidum prono curvamine cor-
 pus,
 Vel quæ divinum, tanquam aurea theca, ce-
 rebrum
 Involvit, vinclis pereat membrana solutis:

*Vel fragilis lapsu, lapidoso fontis in ore
 Hydria fracta ruat, raptasque sororibus undis
 Reddat aquas, versoque situ mutabilis axis
 Lympharum solitos rota perfida deneget haustus.
 Ante etiam, terræ sibi quam cognata revisat
 Viscera, vitali matris condendus in alvo
 Pulvis, & acceptæ repetens cunabula vitæ
 Spiritus, uno auctore DEO cælestibus ortus
 Semiribus, sæpe exilium indignatus, olympo
 Reddatur patrio, quem spe conscendit inani
 Fixus humi, cæcaque inter caligine mersus.*

Plus desideranti apponam hypotyposin
 tertiam ex Hussitarum principe & poeta no-
 bilissimo Jobo, cujus artem poeticam doctissi-
 mus & amplissimus Calmetus sic extollit: Sa-
 ne *Poesin* hac uberiolem, & elegantiss, variatissi-
 bus, atque ornamentis magis refertam apud Vete-
 res invenire non erit. Jobi autem dictio, inquit
 de eo R. P. Franciscus Vavassor, mera ma-
 gniloquentia est: ut quadrigis poeticis vebi
 semper, & exultare videatur. Descriptum ab
 illo equum tanti fecerunt etiam profani
 artifices, ut ejus satiari laudibus haud
 posse videantur. Trillerus Medicinæ
 Professor, Poeta germanicus, solis ar-
 gumentis utilibus ubique operam navare so-
 litus, versibus patriis hebraicum prototy-
 pon æmulatus est. Multo ante illum, mul-
 toque felicius id latinis Musis commisit maxi-
 mi nominis Poeta Franc. Vavassor in *Meta-*
phrasi sua Poetica in Jobum ita canens:

Ro-

Robur equo forti num tu robustior addes?
 Num magis, hinnitu geminato e faucibus altis,
 Terribilem facies? num subsultare docebis
 In numerum, gressusque pares glomerare locustis?
 Gloria vero ingens utraque ab nare pavores
 Exspirare novos. Hujus fodit ungula terram?
 Exsultatque animis audax, itque obvius hosti
 Armato, temnitque metus, ferroque resistit.
 Illum supra equitis pharetra instrepet & levis hasta
 Vibrabit, clypeusque. Solum fervetque, fremitque
 Effodiens, nec signa tubæ, curatve receptus.
 Quin avida postquam aure bibit; vab, reddit acuto
 Exsiliens hinnitu, & longe præscius ante
 Occupat adventum belli, ac jam præcipit hostem
 Naribus, hortatus, ne ducum, fremitusque se-
 quentum.

Quanti a nobis æstimari par est igneam
 hanc, vivamque imaginem? generosus hic
 equus fervens & fremens sorbet terram, ברעש
 terram pede effodiens ac יגמא ארץ
 morfu eruens, nec reputat tubæ sonare clangorem:
 non expavescit ולא יאמין כי קול שופר
 tubam ad prælium vocantem, nec revocan-
 tem ex eo audit: ubi audierit buccinam dicit
 vab! בדי שפר יאמר דאָה, hinnitu cupidi-
 tatem & audaciam prodit: procul odoratur
 bellum, exhortationem ducum, ulutatum exercitus
 ומרחוק יריח מלחמה רעם שרים
 ותרועה c. 39 v. 24 &c.

Non minor est sublimitas per totum illum li-
 brum, non in iis tantum, quæ Jobus loqui-
 tur,

tur, sed etiam quæ maligni ejus amici objiciunt: in his tamen amicorum dictis, etsi splendida omnia, & multa vera sunt, nihil de fide est, ne illa quidem Eliphazi sententia: *Apprehendit sapientes in astutia eorum* Job. 5 v. 13. לכד חכמים בערמם

Lauream Davidi, apud Georg. Fabritium *Poetarum omnium* Principi, nemo hominum demet, dum præter assignatos affectus, tam perspicue & distincte adumbratos, sano oculo perlustrare contenderit luctum ex Saulis & Jonathæ morte conceptum 2 Reg. 1. Mirum sane, quod Sauli etsi infensissimo hosti, tantum laudis tribuit; & ejus filium Jonatham, præcipuum dignitatis ac regni æmulum, tam tenero post mortem quoque amore complectitur: *frater mi Jonatha decore nimis, & amabilis super amorem mulierum.* v. 26. Quod utinam & Europæi Poetæ hujus sæculi sæpius perpenderent, qui *super amorem mulierum* nihil neque norunt, neque tractant.

Inter fulgentissima Poeseos divinæ paginæ decora haud vulgarem locum obtinet triumphale illud Canticum Deborah, per omnia figurarum genera exultantis, & Sisaræ necem melius, quam in ipsa historia repræsentantis. Cui annexendum erit alterum ejusdem speciminis, ac fortitudinis plane inauditæ a sæculis, nempe illud Judithæ Victoricis Chaldaice scriptum, ex qua lingua Judithæ

dithæ librum se convertisse in sua præfatione S. Hieronymus testatur. In quo Carmine filii Titanis fabulosi tam non obstant characteri, & sanctitati Judithæ, quam veritatem non lædunt ejusdem heroidis cum Chaldæis, eorumque duce Holoferne sermones.

§ VI.

Παραλληλα Græcorum.

Superfedendum jam erit, postquam tot diversas & ad vivum expressas imagines poeticas ex divino Codice perspeximus, ut nihil amplius dubitationis de nobilitate & præstantia ejusdem Poeseos relinquatur, superfedendum erit, inquam, ubi tertium addiderimus & post ornamenta styli, locosque nobilissimos, magna Poeseos nomina, extra S. Scripturam quæsitæ, in comparationem duxerimus. Libenter hanc quoque conditionem assumo, & selectissimis Poetarum, Græcis, Latinisque, elegantias nostrorum poetice illustratas oppono.

Græcorum Poetarum Principibus Orpheo, Homero, Pindaro, Oppiano gloriaris; & quidem in primis Oppiano, scriptore vere aureo, cui pro singulis versibus singuli nummi aurei repensi leguntur, in Halieuticis L. 5 Balænam his coloribus depingente:

... Φαησκεν ὑπ' οιδμασι πασαν
αυτην

Κευθομενην Βορεας δυσμενος αυλιζεσθα.

Τοσπον ανασθμανει λαβρον μενος. αμιφι δε
πυκνα

Διναις οιδαλεησιν ελισσομεναι στρωφαλιγγες
Κυματα κοιλαγησι δισταμενοιο ποροιο.

Præstantius esse censeo, quod Princeps Poeticus Jobus canit de Leviathane seu Balæna c. 41 v. 11. *de ore ejus lampades procedunt sicut tædæ ignis accensæ*, מִפִּי לִפְיִים יִחַלּוּ כִּדּוּדֵי אֵשׁ יִתְמַלְטוּ cum nempe vehementi anhelitu aquam ante se impellit, quæ magno impetu sparsa similis videtur sternutamento per ipsam humoris collisionem lucenti. sensu ergo metaphorico lampades dicuntur. *de naribus ejus procedit fumus sicut ollæ succensæ & ferventis*, v. 12 מִנְחִירָיו יֵצֵא עֵשֶׁן כִּדּוּד נִפּוֹחַ halitum e naribus, & aquam violenter יִאֲגַמֵּן proflat. *halitus ejus prunas ardere facit*. נִפְשׁוֹ גַּחֲלִים תִּלְהַט & qui halitus tam fortis est, & גַּחֲלִים תִּלְהַט validus, ut e carbonibus flammam eliciat. *quasi stipulam æstimabit malleum, & ridebit vibrantem bastam*. v. 21 כִּקֵּשׁ נִחְשָׁבוּ תוֹתָחַ וַיִּשְׁחַק לִרְעֵשׁ כִּדּוּן suum. *sub ipso erunt radii solis, & sternet sibi aurum quasi lutum*. תַּחְתֵּי הַדּוּדֵי חֲרֹשׁ יִרְפֹּד v. 22. *solis radios excussa*, חֲרֹץ עַל־טִיט: impulsæque in altum aqua obtegit, ut ex obliquo videri nequeant, & aurum, aliasque merces pretiosissimas everfis navibus quasi

quasi lutum in mari dispergit. *fervescere faciet quasi ollam profundum mare*, & ponet quasi cum unguenta bulliunt. ירתִיחַ כסִּיר מצוֹלָה ים
 v. 23. anhelitu nempe & : כִּמְרִקְחָהּ :
 motu suo. post eum lucebit semita, æstima-
 bit abyssum quasi senescentem. v. 24. אַחֲרָיו
 יאִיר נְחִיב יִחְשֹׁב תְּהוֹם לְשִׁיבָה :
 percussione excitati fluctus ceu Iris micant,
 & spumantes incanescunt,

Orphei antiquissimi carmina oppone, in
 suis Hymnis Phœbum alloquentis, ex quo
 ipse Homerus primos suæ Iliadis versus, te-
 stante S. Justino Martyre, & Orphei versus
 recitante, furari non sibi scrupulo duxit.
 sic ad Phœbum ingeniosus ille:

Δηλι' ἀναξ πάνδερες, ἔχων φαεσμιβροτον
 οὔμα,
 Χρυσόκομα, καθάρας φημας χρῆσμες τ' ἀνα-
 φεινών

Explicari autem vix potest, quanto ma-
 gnificentius David de DEO vero Ps. hebr. 19
 v. 5 Vulg. 18 v. 6. *In sole posuit tabernaculum
 suum*, & ipse tanquam sponsus procedens de thala-
 mo suo, exultavit ut gigas ad currendam viam.
 &c. שֶׁמֶשׁ אֶהְיֶה בָּהֶם a summo cælo egressio
 ejus, & occurfus ejus usque ad summum ejus, nec
 est qui se abscondat a calore ejus. ex hoc loco,
 uti ex pluribus aliis sufficienter percipere, &
 adnotare licet, sæpius in divinis Libris Vul-
 gatæ

gatae latere Hypallagen, folius ope latinitalis non deprehendendam; linguae proin primae subsidio opus erit. Vulgata hic dicit: in sole posuit tabernaculum suum. fons hebraeus habet: soli posuit tabernaculum suum.

Nec multum me sollicitum reddit, quod tanti aestimatur in Graecorum Lyricorum Principe Pindaro, Oden octavam Pythiorum sic ordiente:

Φιλοφρον Ησυχια δικας

Ω μεγαστοπολι

Θυγατερ.

Etsi profundae hae sint veritates, tam paucis verbis comprehensae, Tranquillitatem esse Justitiae filiam, & per eam fieri urbes potentissimas. Longe tamen altius se erigit Psalter noster Ps. hebr. 85 v. 11: צדק ושלום נשקרו: *justitia & pax osculatae sunt. . . . : veritas de terra orta est, & justitia de caelo prospexit.*

אמת מארץ תצמח (germinavit) וצדק משמים נשקרו: v. 12 גם יהודה יתן השוב וארצנו תיתן יבולה: vers. 13

Etenim Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. v. 14 צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו *justitia ante eum ambulabit & ponet in via gressus suos.*

Achil.

Achillem ultimum admoves, græcæ gentis immortale nomen Heroicorum Principem Homerum, maxime ubi poesi sua adumbrat Hectorem Iliad. O, quem cum marinis fluctibus in bello comparat.

— — — — — ηυτε πετρη
 Ηλιβατος, μεγαλη, πολης ἄλος εγγυς εσσε·
 Ἡ τε μενει λιγεων ανεμων λαψηρα κελευθα·
 Κυματα τε τροφοντα, τα τε προσερευγε ταυ
 αυτη.

Huic ex adverso pono Epinicium Davidis 1. II Sam. מְשֹׁה רָגְלִי כְּאֵילֹת וְעַל־בַּמַּחִי
 Coæquans pedes meos cervis, & super
 excelsa mea statuens me. c. 22 v. 34. docens manus meas ad prælium, & componens quasi arcum æreum brachia mea: מְלַמֵּד יָדַי לְמַלְחָמָה וְנָחַת
 dedisti mihi v. 35 קֶשֶׁת נְחוּשָׁה וְרַעֲחִי :
 ותתן לי מגן ישעך. v. 36 clypeum salutis tuæ. v. 36
 Hæc paucis mutatis absque ullo sensus discrimine habentur Ps. hebr. 18. Scaliger hoc loco libenter victoriam nobis tribuit præ Homero, qui false more suo in Poetica dicit nec injuria: *Pessimo consilio Græcos comparat saxo, qui sunt multi, Hectorem vero fluctibus, qui est unus. Ut Heroem suum adumbret, mari utitur elemento violentissimo & insuperabili: nihilominus Hector succumbit, & a Græcis fugatur. Aliter David, dum se comparat cum animali timido & fugaci, atamen DEI ope liber ac victor evadit. DEUS est rupes altissima, non Græci: super excelsa mea statuens me. DEUS Davidi celeritatem*

tem tribuit, DEUS manus ejus ad prælium docet, & brachium ei ut arcum æreum corroborat, & clypeum salutis porrigit: quæ omnia græco in mentem non venerunt.

§ VII.

Παραλληλα Romanorum.

His pro nobilitate Poeseos hebraicæ perspectis, post græcos Poetarum Principes, Latinos audiamus oportet. Ovidius de Diis quanto graviora cecinit, tanto digniora sunt, quæ de DEO nostro S. Poesis Hebraica. Ille L. I Metamorphoseos de Jove ait:

*Ergo ubi marmoreo Superi sedere recessu,
Celsior ipse loco, sceptroque innixus eburno,
Terrificam capitis concussit terque, quaterque
Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera
movit.*

Majore pompa & certa veritate Psaltes David de DEO sic canit Ps. 103 v. 32. hebraice Ps. 104. 32. **הַמֶּלֶךְ לְאָרֶץ וְתִרְעַד יָגַע**
בְּהָרִים וַיַּעֲשֶׂב: DEUS respicit terram, & facit eam tremere, qui tangit montes & fumigant, nimirum fulmine incensi. Non est opus Davidi cæsarie illa terrifica, quam terque quaterque Jupiter concutiat: unus aspectus vero DEO sufficit, ut terra contremiscat,
mo.

moveaturque, ac fauces suas ad glutientos
impios adaperiat.

Ut ab Jove ad templum Didonis gra-
dum promoveam, illud Heroicorum omni-
um facile dux Virgilius ad summam magnifi-
centiam ita describit l. I Aeneidos :

*Ærea cui gradibus surgebant limina, nexæque
Ære trabes: foribus cardo str. debat abenis.*

Non dicam in Salomonis templo plus au-
ri fuisse, quam æris in Virgiliano, illud dun-
taxat e Psalmis adduco, Ps. 48, 10 דַּמִּינָא
אַתָּה־הוּא הַסֹּדֶךְ בִּקְרֹב הַיְכָלָךְ :
Suscepimus DEUS misericordiam tuam in medio templi tui.
dignus hic templi character, non metalli
opulentia, sed DEI misericordia est. æs &
argentum oculos allicit, & sæpe magis in
profano spectaculo fulget. ut misericordiam
fufcipiamus, in templum vocamur. ornatus
templo decet, quia sedes summi DEI, &
profana tantum vox est: *in templo quid facit
aurum?* sed nequaquam auri vel æris pri-
ma laus poni a prudenti Poeta debet, omif-
fo eo fructu, qui in DEI domicilio præci-
puus est. Sed nimirum qualis Dea Juno,
tale templum Didus: qualis DEUS noster,
tale in Psalmo ejus templum.

Idem Princeps superatur a Psalte in lau-
dato illo, & ab omnibus Criticis vehemen-
ter æstimato loco, ubi Æneid. L. 3 cantat:

Ee

Et campos , ubi Troja fuit.

At Psaltes : *vidi impium superexaltum, & elevatum sicut cedros Libani. & transivi, & ecce non erat, & quæsi eum, & non est inventus locus ejus.*

דאיתי רשע עריץ ומתערה כאורה רענן:
ויעבר והנה אינו ואבקשהו ולא נמצא:

Ps. hebr. 37 v. 35 & 36. Æneas Virgilianus Trojam requirit, sed everlam; ejus loco invenit nudum solum, & campos ubi Troja fuit. Psaltes impios altius adhuc collocat, quam omnia Trojæ mænia ac turres; sicut cedros Libani; arbores semper virentes, nec corruptioni obnoxias. Transivi; non post decem annos; transivi, & puncto temporis potens ille, & excelsus DEI hostis periit, & ecce non erat. apud Virgilium certe locus superest, ubi Troja fuit; ego autem jam nihil invenio, ne vestigium quidem; nam ut Vulgata cum 70 Interpretibus supplet, ne locum quidem impii videre est.

Ingeniosam distinctionem ejusdem Maronis, ubi Æneid. L. 6 extremo duas Somni portas describit, non possum non laudare.

Sunt geminæ Somni portæ: quarum altera fertur

Cornea, qua veris facilis datur exitus umbris:

Al-

*Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cælum mittunt insomnia Manes.*

Ex porta altera verum prodit, ex altera falsum: per *corneam* indicari oculos Mythologi asserunt, quibus quod videmus, & præsentes intuemur, compertum, certumque habemus; *eburneam* vero aures esse affirmant, quod ea, quæ sola auditione accepimus, falsitatis periculo semper laborent, & plerumque nos ex parte saltem decipiant. Verum tum præstantia ac nobilitate, tum utilitate & morum doctrina longissime eminent portæ illæ Psalterii, Ps. 9 v. 15. מְרוֹמֵי מַשְׁעָרֵי מוֹת: לַמַּעַן אֲסַפְּרָה כָּל תְּהִלָּתֶיךָ
hebr. 14 & 15 qui exaltas me de portis mortis, ut annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. בַּשְּׁעָרֵי בֵּית צִיּוֹן. qui eripis me de moriendi periculis, omnia tua beneficia ad Hierosolymæ portas (ubi maximi concursus hominum ob iudiciorum celebritatem contingere solent) te laudabo. laudabo inquam, o! ut omnes te laudent. cognoscunt quidem beneficia, sed ubi laus? quidam cognoscere nolunt, ne laudare debeant. Latens vero sub poetico colore ingenium sic Origenes perspicacissimus in lucem protrahit: Mortis portæ sunt peccata, quæ ad exitium æternum perducunt: portæ Jerusalem sunt virtutes, per quas cælum intramus: exaltat nos DEUS a portis mortis ad portas filiæ Sion, dum a peccatis quidem liberat, virtutibus autem

autem præditos facit. Quid ad has portas corneæ illæ, & eburneæ?

Inclytus Poeta Horatius, quam sublimiter alias, tam submisſe cogitat de ſe, ſuoque corpore, ingerens in ſua Poetica, olim nos, & omnia noſtra morti in prædam tradendos.

Debemur morti nos, noſtraque.

Acutiſſimi hujus viri judicio tam miſerabiles eſſemus, quotquot homines naſcimur, ut cujuſlibet trunci inſtar in nihilum recideremus. Altiora vero ſapere de nobis, noſtroque corpore, ac humanis membris ſingulis Propheta Regius docet, optime gnarus, non modo animos noſtros cælo inferendos, & ibidem regnatuſ; ſed etiam oſſa ſingula, & corpus in minutiffimum pulverem contritum, poſt communem reſtitutionem cæleſti ac ſemper duratura gloria in divino domicilio circumdatum iri. Pf. hebr. 34 v. 21
שֹׁמֵר כָּל עֲצָמוֹתָיו אֶחָת מִהֶנָּה לֹא נִשְׁבְּרָה :
Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum, unum ex his non conteretur.

Saltem in præſtantiffima ſua allegoria, inquis, ubi ſub navis nomine Marcum Brutum hortatur Flaccus, a bello civili ut deſiſtat, neminem unquam videbit majorem. Navim ibi exhibet nudatam remigio, Africo fauciam, funibus egentem, laceratis velis. origi-

ginem ex sylva pontica, & genus ac nomen inutile, & pictam frustra puppim, nil prodesse significat. Facile tamen & Navis hujus oblivisceris, quando audies Psalten Poeticum Asaphum, dum DEUM hortatur egregia plane allegoria, ut Vineæ suæ succurrat. Destructam maceriam, rapinas prætereuntium, aprum de sylva irruentem, vastatum solum, imminens exitium ostentat. Ps. 79. *Vineam de Ægypto transtulisti: ejecisti gentes, & plantasti eam. dux itineris fuisti in conspectu ejus, & implevit terram. operuit montes umbra ejus, & arbusta ejus cedros DEI. extendit palmites suos usque ad mare, & usque ad flumen propagines ejus.* Poetæ Romani, inquam, facile oblivisceris, si DEUM vineæ Satores, & defensores, DEUM itineris ducem, & veluti colonum perpenderis; si palmites a flumine Euphrate usque ad mare mediterraneum protensos animo videris, spectaculo omnem prorsus oculorum aciem excedente; si umbram ipsam montes operientem, & cedros DEI, i. e. altissimas sub umbra hac latentes contemplatus fueris. Putes, illa ficta esse, hæc viva. Multo etiam infirmior est Horatii clausula:

*Nuper sollicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium, curaque non levis,
Interfusa nitentes*

Vites æquor Cycladas.

Asaphus enimvero non ad nitentes Cycladas convertitur, sed curam multo gravio-
rem

rem suscipit, exclamatque: *DEUS virtutum* (i. e. exercituum) *convertere, respice de cælo: & vide, & visita vineam istam: & perfice eam, quam plantavit dextra tua; & super filium hominis (Messiam nempe) quem confirmasti tibi.* qui duo versiculi plus affectus continent soli, quam tota Ode Horatiana, imo quam multæ aliæ, quidquid verborum impendant, aut quibuscunque coloribus pericula depingant.

Ovidius neque huic loco comparandus, neque alteri, qui sequitur, dum L. 1 Trist. Eleg. 2 ingentem maris tempestatem, navigantibus mortem illaturam, ita describit.

Me miserum quanti montes volvuntur aquarum?

Jam jam tacturos sidera summa putes.

Quantæ diducto subsidunt æquore valles?

Jam jam tacturas tartara nigra putes.

Neque priori loco, neque verbis Ps. 106 v. 25 & sq. comparari debet, in quo Psaltes omisso hoc lusu inquit: *Exaltati sunt fluctus ejus: hebr. 107. תרומם גליו ascendunt usque ad cælos, & descendunt usque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat, turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum devorata est.* quibus minime par est Ovidianum illud l. d.

*Rektor in incerto est, nec quid fugiatque,
petatve,*

Invenit: ambiguus ars stupet ipsa malis.

Naso.

Nasonis dira imprecatio seu Elegia in Ibin pariter tantæ excellentiæ non est, ut Poesi Davidis Ps. 108 prævaleat, quamvis omnia maledicta, & sinistros eventus agglomeret, quoscunque fabulosum Poetarum armamentarium suppeditarat: quæ postquam copiosi commentarii face (aliter enim intelligi nequeunt) sensim illustraverimus, Psalmum nostrum legamus, & intuebimur, quid inter adumbrata & vera, iracunda & iusta, ficta & solida intersit. Ovidiana lectoris animum inanem & frigidum destituunt; Davidica excitant, & horrore concutiunt, æstuque cælesti contra inimicum Davidis & Messie implent. De diris ad lenia, de adversis ad prospera, de tristibus & æumnosis ad jucunda nos ducat iter, & pro specimine ultimo poetico serviant Ovidii carmina, queis auream ætatem delineavit in sua Metamorph. quæ nobis optemus.

*Flumina jam lactis, jam flumina nectaris ibant,
Flavaque de viridi stillabant illice mella.*

Hæc nobis, inquam, optemus sæcula, imo multo feliciora olim in terra illa promissa, quæ lacte & melle manans merito appellatur. Sed & in hoc loco Ovidius se victum confiteri cogitur in consideratione præstantissimi carminis, quod Moyse cecinit Deutr. 32: &c. יְרַבְּהוֹעַל בְּמוֹתֵי אֶרֶץ constituit eum super excelsam terram, ut comederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petra, oleum-

que de saxo durissimo cum medulla tritici, & sanguinem uvæ biberet meracissimum. Flumina nectaris & flumina mellis sunt bella somnia: mel de petra vere suxit populus, sive cum in Palæstina apes invenit in saxorum foraminibus nidificantes, sive cum in desertis aqua erupit e petra, sitienti populo melle dulcior visa, & oleo omni liquidior: solidiora autem poetico illo nectare sunt medulla tritici, & fructus agrorum, & sanguis uvæ meræ, quæ ad vitam sustentandam, viresque confirmandas, non ad umbras spargendas, a diviniore Poesi formata sunt. De nobilitate ergo, & præstantia poeticæ dictionis, neminem jam reperire esse censeo, qui non consideratis his paucis (plura adducere amata brevitatis dissuadet) hanc cæteris Poetarum Principibus lubens anteposuerit. Metra, ais, defunt, sicque nulla prorsus comparatio, nulla aurium delectatio, nulla persuasio, nullus motus. Eja animum accommoda benevolum, & ab omnibus, qualibuscunque demum sinistris opinionibus evacuatum. An Metra sint in divinis Libris, hoc ipsum secunda hæc Pars de ipsa Poeseos hebraicæ natura agens perquiret.

PARS

PARS II.
DE
NATURA
POESEOS HEBRAICÆ.

§. VIII.

An certa metra in hebraicis Bibliorum carminibus fuerint.

Ad nodum hunc juxta plerorumque sententiam indissolubilem apte solvendum, non cultro secandum, neminem S. Hieronymo aptiorem invenero, qui cum in lingua sacra inter natos hebrææ gentis Doctores plurium annorum studium collocasset, ejusdem pariter Doctor ad nostram, totiusque Ecclesiæ utilitatem eventu fane felicissimo post innumeros labores evasit. Hic, ne veluti impetu quodam rapi, & per incogitantiam aliquid eloqui videatur, pluribus in locis ad rem nostram de Poesi hebraica divinorum eloquiorum metris constricta mentionem ingerit. Clare in ejus Epistola 103 de hac ita legitur: *David Simonides noster, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus & Serenus Christum lyra personat. Davidi metro carenti parum apte S. Doctor lyram tribueret,*

ret, factaque comparatio cum Græcis & Romanis Poetis, quid aliud esset, quam *Symphonia discors* (Horatius in Poetica)? De Jobo autem perspicue Stridonienensis l. d. : *prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur*. Aliud testimonium reddit alia operum suorum parte, nempe in caput ultimum Epist. ad Titum, Poeticorum librorum codicis divini mentionem faciens : *qui apud Hebræos versu compositi sunt*. Quod ipsum se solo sufficeret, & si brevissimum, ut nemini hominum de mente S. Hieronymi dubitare fas sit. Verum accedit & alterum argumentum ejusdem epist. 117, ubi de Prophetis loquens monet, eos non esse versu scriptos : non ergo Hebræorum Poesin in elatiore quodam stylo, uti hodie multi, constituit : hæc enim styli sublimitas cui unquam Prophetarum defuit? sed præter hoc excelsum loquendi genus etiam versus requirit, versum Prophetis defuisse affirmat. Multo adhuc clariora sunt illa, quæ Doctor maximus Præfatione in Eusebii Chronicon scripsit. *Quid Psalterio canorius? quod in morem nostri Flacci, græcique Pindari nunc jambico currit, nunc alcaico personat, nunc sapphico tumet, nunc semipede (pentametra fors intelligit, in quorum cæsuris duo semipedes extant) ingreditur? quid Deuteronomii, & Esaie cantico pulchrius? quid Salomone gravius? quid perfectius Jobo? quæ omnia hexametris, & pentametris versibus, ut Josephus & Origenes scribunt, apud suos composita decurrunt.*
Nec

Nec minus liquida sunt, quæ in Epist. 115 ad Paulam urbicam in hunc modum commemorat, de Psal. 110 & seq. (Hebr. 111 & seq.) ac de Psal. 118 & 144. hebr. 119 & 145 ita scribens: in prioribus Psalmis singulis litteris singulos versiculos, qui trimetro Jambico constant, esse subnexos; inferiores vero tetrametro Jambico constare, sicut & Deuteronomii canticum scriptum est. In 118 Psalmo singulis litteris singuli versus deputantur. Ibidem S. Doctor: habes & in lamentationibus Jeremiæ quatuor alphabeta, e quibus duo prima quasi sapphico metro scripta sunt, quia tres versiculos, qui sibi connexi sunt, & ab una tantum littera incipiunt, heroici comma includit. Tertium vero Alphabetum trimetro scriptum est. Et a ternis litteris, sed eisdem terni versus incipiunt. Quartum Alphabetum simile est primo & secundo. Proverbia Salomonis extremum claudit Alphabetum, quod tetrametro Jambico supputatur, ab eo loco, in quo ait: mulierem fortem quis inveniet? Ex quo Hieronymi loco animadvertere obiter licet, universe carmina alphabetica, seu acrostichidas in hebraico scripturarum canone esse novem, quatuor in Threnis, unum ad calcem Proverbiorum, rursus quatuor in Psalmis: inter quos occasione Psalmorum

Psalmus 114 v. 13 verba illa habet: fidelis Dominus in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Quæ in hebraico desunt; manifeste tamen ostendi possunt aliquan-

quando scripta fuisse : quemadmodum Græci, Arabes, Æthiopes ea nobiscum legunt. Neque vero nobis est opus eorum auctoritate, cum argumentum solum ἀκροστιχίς causam evincat. Contra vero tres illi versiculi, qui Ps. 13 inter versum tertium & quartum in Vulgata leguntur, ab hebraicis, chaldaicis, & syriacis exemplaribus absunt, nec apud LXX habentur, extant tamen in codicibus arabicis, æthiopicis, ægyptiacis, & quibusdam græcis. Antiquitatis etiam auctoritas suffragatur, cum ante Hieronymi, & Augustini tempora locum hunc obtinuerint. Nos quamvis loco non suo positos hos tres versiculos fateamur, asserimus tamen non ideo Vulgatam reprehendi posse.

Sed jam rursus de prioribus audiamus de-
nuo S. Hieronymum Præfatione in Jobum
Epist. 113: *a principio itaque voluminis usque ad
verba Job, in quibus ait: pereat dies, in qua natus
sum, & nox, in qua dictum est: conceptus est homo;
usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum
est: idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in
favilla & cinere, hexametri versus sunt, dactylo, spon-
dæoque currentes, & propter linguæ idioma crebro
recipientes & alios pedes non earundem syllabarum,
sed eorundem temporum. Interdum quoque Rhythmus
ipse dulcis, & tinnulus fertur numeris lege solutis:
quod metrici magis, quam simplex Lector, intelli-
gunt. A supra dicto autem versu usque in finem
libri, parvum comma, quod remanet, prosa ora-
tione*

tiore contextitur. Quod si cui videtur incredulum,
 metra videlicet esse apud Hebræos, & in morem
 nostri Flacci, græcique Pindari, & Alcæi, & Sap-
 phus, vel Psalterium, vel Lamentationes Jeremiæ,
 vel omnia ferme scripturarum Cantica comprehendendi: le-
 gat Philonem, Josephum, Origenem, Cæsariensem
 Eusebium: & eorum testimonio me verum dicere
 comprobabit. Quid loco isto luculentius vel
 optari, vel fingi possit? omne genus robo-
 ris, quo confirmari res queat, unus hic lo-
 cus complectitur. Figit limites; designat
 metrum; distinguit pedes ipsos, & nomi-
 nat; separat pedes alios per licentiam lin-
 guæ propriam adoptatos, videlicet anapæ-
 stos, & amphibraches: excipit strophas, seu
παρεμβασεις πινδαγικας, quæ, ut ipse Hora-
 tius monuit, numeris feruntur lege solutis;
 præfagit incredulos; testes adhibet; ad
 Græcorum doctissimos, ad Hebræos ipsos
 nominatim provocat: denique imperitam
 superbiam, & impudentem pertinaciam con-
 figit & jugulat. Siquid addi post talia S.
 Hieronymi testimonia debet, addamus Ma-
 gnum P. Augustinum, qui operum volumi-
 ne secundo Epist. 131 ad Memorium Episco-
 pum ita scribit: sibi quidem non constare,
 quibus numeris versus Davidici consistant,
 certis tamen eos constare numeris illis testantibus,
 qui eam linguam probe callent. Ex quo vide-
 mus iisdem temporibus vera scripturarum
 metra æque in Africa fuisse agnita, ac in
 Asia.

Annis mille, eoque amplius, S. Hieronymo, cæterisque maximi nominis viris, Philoni, Iosepho, Origeni, Eusebio, & Isidoro Hispalensi posteritas fidem, ut par erat, habuit, donec hæresis semper Patribus, & antiquitati infensa, etiam hic genuinum fixit, & uno morfu pedes omnes Hebræorum versibus abscindere conata est. Iosephus Scaliger, vir sane eruditissimus & doctissimus, sed paris quoque cum doctrina audaciæ, qui multo melius suo nomini consulisset, si alieno parcere didicisset, in suis ad Eusebii Chronicon Animadversionibus Hebræorum metra elusit, eademque opera S. Hieronymum irrisit: *ut in Hebraico, Syriaco, Arabico, & Abyssino idiomate ulla metri species concipi possit, nemo efficere potest: quia id natura sermonis non patitur.* Dicit; an probat etiam? nullo verbo. Ecce natura sermonis non patitur? carebatne vocalibus? male interrogo. Dicendum fuit, an ulla lingua omnino vocalibus carere possit? quodsi vocales habuit, sine quibus lingua in ore hominis esse nequit; vel fucæ vocales illæ disparis quantitatis, vel omnes ejusdem? si disparis, constabat longis & brevibus, e quarum stata varietate metrum omne nascitur. Si paris, fuit ergo similis sermoni hodierno Gallorum, & Italicorum, qui quantitatem in lingua sua reperiri negant, metra tamen sua nominant, & versus certis pedibus distinctos quotidie in templis ac theatris cum aurium voluptate per-

percipiunt, ac distinguunt. Nullam metri speciem concipi posse in hebraicis, de suo fortassis animo non est mentitus; aliorum autem animi id perfacile possunt, & explicatissima metrorum schemata per suos pedes singillatim distincta in oculis ac manibus omnium sunt.

Nec defuere orthodoxi, qui sensim in eandem opinionem concederent, inter quos vel antiquissimus, vel certe ex antiquissimis, Augustinus Steuchus Eugubinus, qui de hebraico carmine differens, nulla in eo tempora, sed numerum duntaxat observari ait: quin, tamen contra auctoritatem clarissimorum, & antiquissimorum virorum sufficientibus argumentis pugnet.

Ejusdem cum Scaligero, & Steucho sententiæ doctissimus, & amplissimus Calmetus ad initium Exodi in sua dissertatione de Poesi Vet. Hebr. scripsit: *Neque heroicum carmen apud Hebræos extat, neque jambicum, aliaque genera, sed simile quiddam, quale barbari diversis ritibus canunt.* Comparat ergo vir hic amplissimus Davidem, Jobum, Jeremiam, cæterosque S. Antiquitatis Heroes barbaris canentibus, vel potius effusientibus, quidquid in buccam. Si tamen Poetas suæ gentis intellexerit, qui nullam in versibus quantitatem agnoscunt, de barbarorum nomine indignari non possumus.

mus. Argumenta sententiæ suæ invicti esse roboris autumat; unde affirmare non dubitavit, siquis ejus dissertationem de Poesi Vet. Hebr. diligenter evolverit, certe paris cum eo sententiæ futurum. Sed retrahimur auctoritate doctissimorum Hebræorum, partim supra nominatorum, partim notissimi & per editos in duodecim linguarum generibus libros celeberrimi Georgii Mayr S. J. aliorumque, qui non solum Poesin hebraicam ex natura sua impossibilem non agnoscunt, verum etiam diversorum metrorum versus assignant, versus in hemistichia, hemistichia in pedes, pedes in syllabas resolvunt, integramque metricæ compositionis structuram præscribunt. Sed ne absque ratione sufficienti recedere a sententia altera, alteram amplecti sine inspectis causis videamur, afferre oportet argumenta Calmetiana, queis lectorem omnem in suam perducere sententiam opinatur.

1. Argumentum affert ex naturali Poesi, quam arte carentem Job, alique Prophetæ, & Patriarchæ non nulli prodiderunt: *Hæc scilicet omnia stylum referunt Poeticum, & Veteris hujus naturalis Poesis æternum monumentum manent.* Respondeo. An autem naturalis hæc Poesis metro vinctâ fuerit, necne, hoc ipsum in quæstione est, nec asseri debet, sed probari.

2. Apud Diogenem Laertium, Athenæum, & Clementem Alexandrinum extant vesti-

vestigia, quæ ostendunt, apud Græcos usitata fuisse carmina quædam metro omnino carentia: ergo Hebræi carebant metro. R. N. Conf.

3. Idem est gustus Poeseos in Davide, Esaia, & Jeremia, qui in Moyse: hoc fieri non potuisset, si certum metrum servassent: ergo certum metrum non servarunt. Probatur minor. Capi non potest, quomodo idem metrum per mille annorum spatium inviolatum maneat. Resp. Nego minorem. Ad probationem N. illatum. Capi potest ab omnibus illis, qui metrum Homeri per annos bis mille sexcentos durare apud nos vident, & disticha, ac lyrica scribunt, metro duobus annorum millibus antiquiore.

4. Carmina arabica & syriaca multis sæculis sunt posteriora Moyse: ergo Hebræi metro carebant. R. N. Conf.

5. Si Moyfes & Prophetæ certos pedes servassent, fuissent hi a linguarum peritis deprehensi, & ab auctoribus in carminum suorum fronte adscripti: atqui nec sunt a peritis deprehensi, neque ab auctoribus in carminum suorum fronte adscripti: ergo certos pedes non servarunt. R. Philo, Josephus, Origenes, Eusebius, Hieronymus, & alii illorum temporum hebraice periti hos
pedes

pedes & agnoverunt, & nominarunt. Auctores vero Poematum nec apud Græcos, nec apud Romanos scalam pedum in carminum vestibulo collocant; quod ne nunc quidem, nisi ad usum tironum, fieri solet.

6. Poësis metrica tam coacta est & affectata, ut nihil nisi ampullis plenum ab ea prodire possit: Psalmi, & cætera Bibliorum carmina ampullis plena non sunt: ergo Poësi metrica non sunt adstricta R. N. M. & carmina omnia suo nomine digna ex omnibus sæculis & gentibus oppono.

7. Multa carmina Hebræorum fuerunt extemporalia, quædam etiam a fæminis cantata: ergo metrum non habuere. R. N. C.

8. Si metra apud Hebræos antiquos viguissent, etiam Prosodia ab illis scripta extaret: nulla extat: ergo metra tum non viguere. R. N. Maj. Retorqueo argumentum in græcis & romanis metris.

9. Hieronymus & reliqui Veteres tantum sunt intelligendi de dictione poetica, vividis loquendi modis, figuris patheticis, & toto scribendi genere ultra vulgarem, & quotidianum stylum elato. R. Nolo repetere argumenta S. Doctoris Hieronymi, in quibus tum pedes, tum versus sunt clarissime expressi: his firmissime innixus non curo,

curo, quid cum suis asseclis obtendat Jos. Scaliger: malo enim cum peritissimo Jacobo Gretsero affirmare L. 3. Rerum Variarum c. 5., aliquando plus ponderis habere Josephum Hebræum, quam Josephum Batavum, ubi de sermone hebraico agitur. Hoc tamen adversariis, uti commune humanitatis jus exigit, admittere debeo, si dixerint se carmen in hebraicis invenire non potuisse, ut eorum confessioni lubens & ego suffragor: at, si contendunt nunquam a quoquam reperiri id potuisse, plus a nobis petunt, quam vel rei veritas, vel ipsorum merita patiantur. Quæsierint, nec repererint. Non est meum pronunciare, qua ratione quæsierint: illud certum est, si in valle quæsieris, quod in monte situm est, te non reperturum. At alii quæsiere idem, & quia suo loco quæsiere, etiam invenere. Certe inventum a se distincte & serio testantur. Illiberale profecto videri potest, non jam rationem negare, quod semper disputantibus licuit; sed testimonium rejicere, & viros doctos, honoratos, sanctos, mendacii insimulare. Meum quidem esset, ut ad finiendam propediem disceptationem ex S. Scriptura versus exhiberem: verum candide fateor: quæ metra fuerunt, non supersunt.

§ IX.

An etiam nunc supersint metra,
quibus carmina sua Theographi
ligarunt.

Quæ fuerunt, non supersunt. Multo jam magis anceps & intricata est quæstio, utrum videlicet ea metra, quibus hebraica antiquæ legis carmina ab auctoribus scripta esse ostendi, nunc etiam in divinis libris supersint. Ad hoc indicandum quo planior fiat aditus, duo quædam dubia breviter percurram, alterum de punctis secundi ordinis, alterum de schevâ quiescente. Vocalia quinque puncta secundi ordinis (-) (·) (·) (·) (·) aliter omnino ab aliis accipiuntur. Plerique eorum etiam, qui hebraice satis periti sunt, hæc puncta a quinque longis distinguunt, & brevia censent, opinionis suæ argumentum illud afferentes, quod brevia inde a sua origine semper ab omnibus dicta sunt, atque dicuntur. At Elias Levita, ejusque affeclæ, etiam Christiani, in carmine suo Rhythmico puncta hæc esse longa contendunt, solique schevâ simplici, & composito, brevitatem concedunt. Utri parti assentiendum? æquitatis amor, & rei incertæ ambiguitas a me impetrant, ut neutri refrager; sed utrique potius tantum deferam, quantum utraque pars desiderat. Admitto,
puncta

puncta hæc secundi generis quinque ad Poetæ arbitrium longa aut brevia esse posse, & pro communibus usurpari : profecto id nisi fiat, nulla omnino spes est ad ea metra perveniendi, quæ prius stabilita sunt. Ut ex solo Hexametro, Jobi proprio, argumentum petamus : unde obsecro dactylos ei metro necessarios exsculpere unquam poterit, qui præter schevá syllabam brevem non admittit ? in systemate Elianorum, spondæis abundantium, quam inamœni versus forent, colliget Lector ex illis spondaicis, quos D. P. Augustinus L. 4 de Musica c. 6 exempli loco proposuit.

*Solus liber vere vivit, qui erroris vinclum jam
vicit.*

*Solus liber non falso vivit, qui erroris vinclum
jam devicit.*

*Solus liber jure ac vere vivit, qui erroris vin-
clum magnus devicit.*

*Solus liber jure ac non falso vivit, qui erroris
vinclum funestum devicit.*

Interjectis dein pluribus ejusdem generis versibus spondaicum ultimum sedecim pedum hunc proponit :

*Solus liber jure ac non falso securam vitam vivit,
qui erroris vinclum tetrum ac funestum pru-
dens jam devicit.*

Hæc

Hæc S. Pater tantum exempli & exercitatio-
nis causa proposuit: serio qui rem voluerit,
invenies neminem e græcis, latinisve Poetis.
Quod legitur in fragmentis Ennii,

Cives Romani tunc facti sunt Campani,

Hexameter est spondaicus, ideo bonus,
quia solus; & asperitatem convicii asperi-
tate pedum bene referens. Sæpius si ausis,
næ tu illudendis & offendendis auribus aptior,
quam recreandis censebere. Non quidem
me latet discriminis aliquid inter hæc spon-
daica, & versus Elianos: cum in illo meræ
longæ auditum obtundant, in his brevium
quædam intervalla duritiam leniant, versum-
que paulo tolerabiliorem efficiant. Verum
defectus harmoniæ idem est: quippe spon-
daica, ut ad aurem allabuntur, non nun-
quam Rhythmico numero trochæos tam
belle mentiuntur, ut cum iis paria faciant,
& lenitate illa syllabarum brevium Eliana-
rum nihilo inferiora sint. Sed hæ velut *εὐ
παρόδι*.

Eadem ratio suadet, vel potius necessi-
tas cogit, ut *σχευά* etiam quiescens seu
mutum inter syllabas breves in carmine con-
sistere tantisper patiamur. Aiebat paulo an-
te S. Hieronymus, in Hebræorum versu
hexametro alios etiam pedes non raro ad-
mitti, non earundem syllabarum, sed eo-
rundem temporum. Horum pedum alter,
ut

ut natura hexametri exigit, anapæstus esset, aut amphibrachys; alter proceleusmaticus. Age jam, profer tu mihi proceleusmaticos, qui continuis quatuor brevibus syllabis constant in sermone hebraico, nisi etiam *schavâ* quiescens in subsidium voces. Neque me conturbat illa ratio, quæ contra proferri solet; quod in prosa oratione illud obmutescat. Exemplum præbet una ex nobilissimis Europæ linguis, quæ & superiore sæculo, & præsentē illustrissimos Poetas dedit, Lingua Gallica: in ea enim (e) mutum etiam cum in soluta oratione, vulgarique colloquio sono caret, in carmine tamen suum locum obtinet, & syllabæ mensuram ita implet, ut sine illo versus constare sibi, neque Alexandrinus, neque alius quicunque ullo modo possit. Nihil est ergo, cur dubitemus (e) brevissimum, etsi mutum in quotidiana lectione aut sermone, in carmine soni privilegio donare, & pro syllaba brevi admittere, cum id temporibus Poeseos cultissimis in lingua politissima contingere millies videamus.

His præfidiis multo faciliorem, & expeditiorem fieri carminis hebraici rationem, nemo est, quin intelligat; sed etiam in liberalitate tanta designatos a veteribus ordines versuum non invenimus. Exemplis agendum est, quorum duo solum genera, si attigerimus, facilis de cæteris quoque conjectura

etura erit. Hexametrum igitur in Jobo, Adonicum in Threnis tentemus. Jobi hexametros S. Hieronymus ab illis verbis inchoari ait : pereat dies , in qua natus sum , & nox , in qua dictum est , conceptus est homo. Id hebraice nunc ita legimus :

יֵאבֶד יוֹם אוֹלָד בּוֹ וְהָלִי לָהּ אִמֶּר הָרָה גִּבֹּר :

Si systema ferves decem longarum vocalium cum Elia, versus hic nullam hexametri speciem refert : nam primo syllabas longas habet omnino sedecim , cum tamen hexameter ultra undenas longas non recipiat. Secundo deest dactylus in pede penultimo. Tertio habet pedes octonos , cum intra sex includi eum oporteret. Quarto scheva mobile pro syllaba brevi acceptum inter duas longas in hexametro locum non habet. Idque rursus contingit , si etiam scheva mutum ejusdem vocabuli וְהָלִי pro syllaba carminis computare placeat. Ne in altero quidem systemate , videlicet quinque punctorum secundi ordinis brevium , idem versus in pedes debitos digeri potest : pro-dibit enim schema pedum , seu scala versiculi , hujusmodi.

I	II	III	IV
Jōvād	jōm i v̄.	vālēd	bō: vebālāj.
V	VI	VII	
lā ā.	mār bōrā	gāvēr.	

Ubi

Ubi vides, primo non esse hexametrum, sed heptametrum. Secundo dactylum necessarium in penultimo pede abesse. Tercio pedem primum, secundum, tertium, quartum, & sextum tales esse; ut in hexametro locum non habeant.

In Threnis commodum accidit, quod alphabeti litteræ veluti limites constituti sint, ne stropharum initia ignorare possimus. Stropharum clausulas Hieronymus ait esse commata hexametrorum, quæ adonica appellamus e dactylo spondaoque conflata. Threnorum & in hæc verba c. i. desinit:

Facta est in tributum. : היתה למס¹² ^{12:12}

□ sic concluditur:

Facti sunt ei inimici. : הין לה לאיבנים¹² ^{12:12}

In his duobus versiculis nullum est discrimen systematum: cum omnes vocales sint primi ordinis, ac proin omnes longæ, excepto Patach in syllaba ultima, quæ tamen est ad Poetæ arbitrium, vel in ipsis græcis, latinisque carminibus. Superest tantum (:) mobile, per quod tamen adonicis nostris non consulitur. Schema intueamur.

	I	II
Aleph	<i>Hājētbā</i>	<i>lāmās</i>
Beth	<i>Hājū lab</i>	<i>lēojēvim</i>

Ex his etiam de cæteris judicare, satis superque licet. Causam hanc jam dudum perspexerunt, orbique litterato prodiderunt viri hebraice doctissimi, quod nimirum puncta vocalia posterioribus sæculis non eodem modo servata sint, quo ab ipsis auctoribus Theographis quondam posita fuerant: sive id a Masorethis factum, sive lapsu temporum ab aliis introducta mutatio est. Cujus rei argumenta tam luculenta, tam multa, in nominibus propriis supersunt, ut ambigere nemo possit. Hujusmodi exempla præbent *Marjam*, *Samson*, *Galaad*, *Madian*, aliaque sexcenta: quæ qui legunt, scribuntque *Mirjam*, *Simson*, *Gilead*, *Midian* &c. nequaquam, ut vulgo creditur, cum hebraico melius quam Vulgata consentiunt. Quapropter Ven. Robertus Bellarminus in Institutionibus linguæ hebraicæ part. 4. c. 5. ait: *Vetus enim Poetica Moysis & Prophetarum penitus ignoratur.* Accedit Georg. Mayerus, immortalis gloria orthodoxæ Germaniæ, Instit. hebr. part. 6. in præfatione: *At quales hi modi ac versus, adhuc nemo recentiorum satis est affecutus, nec conandum cuiquam videtur, ut assequatur.* Cum & illa
(puncta

(puncta vocalia) unde ratio metri dependet, adeo incerta sint ; profecto quale , quodve genus carminis sit , constare non potest. Idcirco & celeberrimus Joannes Gerardus Vossius L. 2. Aristarchi c. 36. de antiqui carminis hebraici forma inquit : *Quam Judæi pariter ac Christiani nescire se fatentur.* Ignorantia ergo pronuntiationis pristinae bene in causa esse censetur , ne metra amplius inveniamus , prout etiam clare dicit doctrina & sanctitate æque insignis Joannes Eusebius Nierembergius L. 7. de Orig. S. Scripturæ c. 6. *Puto , si pronuntiationem priscam & puritatem linguæ retineremus hebrææ , dignosci metrum sacrum baud difficile posse.* Quocum & ego concludo, etsi extiterint metra in divinis libris , a nobis ob dictas difficultates reperiri non posse.

§ X.

An metra nova in locum amissorum substitui possint.

Amissis semel veteribus metris , vehementer elaboratum a pluribus est in eo , ut nova quædam metrorum simulacra conderent , vel e veteribus novisque concinnarent : in quibus quam feliciter , & quousque processerint , jam nunc videamus.

Doctissimus Vatablus systema excogitasse fertur , ad quod metra Jobi & Psalmorum effin-

effinxerit. Cum autem is Vatabli labor in lucem publicam nunquam prodierit, & jam pridem in tenebris consenuerit, ad examen revocari nequeunt. Hoc

Felicius laboravit Herbertus paucula quædam specimina e Psalmis, & singula e Jobo & Proverbiis ad nostrorum versuum similitudinem adaptans. Sed id quæstionem propositam non exhaurit: quippe, ut recte Clar. Calmetus, hac ratione e quolibet libro prosa scripto aliquot lacinia excerpi poterunt, quæ alicubi metro latino respondeant; quin tamen inde conficiatur, totum illud volumen carmen esse.

Silentio involvam Maibomium, qui patrum nostrorum memoria Poeseos hebraicæ systema novum professus, fidem suam non liberavit, sed intolerabili arrogantia irridendum se universo orbi præbuit. Commemorabo tantum

Marianum Victorium Reatinum Episcopum, de se ipso confitentem, se affectum esse hoc secretum, quin vel modum, vel versuum exempla in medium afferret. Quo liberalior

Franciscus Gomarus duobus libris universam carminis hebraici œconomiam divulgavit. Quapropter ab initio plausum tulit ingentem, uti solent res novæ, de quibus judicare

dicare paucorum est: at paulo post a Ludovico Capellio ita convulsus, vix ut appareat. Tollit Gomarus universe sonum puncti (:), & omne jus syllabæ illi ubique adimit, statuta lege, quam omnes uno ore grammatici damnant: *nunquam sonare, sed signum duntaxat esse litteræ omnino vocali carentis*. Quod si quis cum Gomaro admittat, unde illi emergent dactyli ad hexametros & sapphica? unde alcaica? unde adonica? imo unde etiam jambici versus, five trimetri, five tetrametri conquirentur? Illud etiam in Gomaro Capellius non injuria reprehendit, quod hodiernas vocales existimat esse easdem, quas auctores ipsi in animo habuerunt, cum divina hæc carmina pangerent. Quod tamen non modo idoneis argumentis probari non potest, sed etiam contrariis refellitur. Denique fatetur ipse Gomarus, per regulas suas omnes plus non effici, quam ut tres versus continui ejusdem generis eruantur, plures vix unquam. Igitur Legislatorem hunc irridens Capellius, objicit Poetas græcos, latinosque, e quibus quis unquam certas & stabiles auderet colligere regulas, si ultra tres versus continuos ejusdem metri nunquam, vel vix unquam, eorum carmina nobis relicta complecterentur? sed quia totis libris constanter eadem syllabarum vices redeunt, ideo certæ firmæque metrorum leges elici, ac in perpetuum constitui a peritis observatoribus potuere. Demum

Bibliotheca universalis gallica vadum aliud ostendit, totamque Poeseos hebraicae veteris rationem in Rhythmo sitam esse docet. Verum si ita est, jam omnia Poesis erunt: nam ut nihil aliud afferam, Masculinorum $\square$ & Faemininorum N omnes paginas implent, imo omnibus pæne versibus intersunt. Profecto facilius est hos, & similes rhythmos ubique invenire, quam declinare aliquamdiu. Certis autem dimensionibus servatis, nimirum totidem syllabarum intervallis, aliisve ad numerum respondentibus poeticis spatiis, continuatos statâ serie rhythmos nullo pacto in carminibus Hebræorum canonicis deprehendes. Si rhythmos qualescunque sufficere dicas, etiam sine versiculorum, aut syllabarum præcedentium mensura, dummodo lineis brevibus longisque nullo discrimine suffigantur: fane prosa nulla supererit, & juxta Pentateuchon & Josua cogentur Poemata fieri, ut Job & Psalterium. Imo vero, si hanc legem accipimus, totus Demosthenes apud Græcos, Sallustius apud Latinos, repente in carmina totidem servatis verbis commutabuntur; & quis non auctorum? quandoquidem nemo est, cui non rhythmus ex intervallo obrepant, etiam non cogitanti, nihilque minus quærenti. Valeat igitur & ista ratio Poemata in divinis libris indagandi, per quam, quia plus obtinetur, quam quisquam velit, in eo, quod quæritur, nihil præstatur.

Quid

Quid ergo ? deferenda hæc sparta est, & aperte confitendum, non posse nos in hebraicis Bibliorum Canticis metra ostendere ? si de veteribus, & usitatis metrorum generibus, de hexametris & pentametris, sapphiceis & adonicis, trimetris ac tetrametris sermo sit, satis dictum supra, ea in hodiernis S. Scripturæ exemplaribus deprehendi posse : non tamen idcirco desperandum est, siquis industria uti velit : nam etsi ad vera auctorum hebraicorum metra punctorum mutatione clausus & obseptus est aditus, nova tamen concinnare metra licebit, non e confictis pedibus carminumve generibus, sed e veris & jam pridem inventis composita.

Revolve animo Pindaricas odas, in quibus versiculi auctoris arbitrio excogitati varii, & inter se mixti, numerosum nihilominus carmen constituunt. Hunc Pindarus modum in strophis ubique servat, & hoc sensu *numeris fertur lege solutis* ? ut Horatius de eo canit. Epódos Pindari eandem libertatem servat ; nec tamen minus poetice aut minus eleganter ad aurem allabitur. Equidem Pindarus Strophis ac Epodis Antistrophas interposuit, quarum versus singuli singulis stropharum versibus ad dimensum responderent. Genus hoc inter Latinos sectatus est Franciscus Guillimanus. Parvi pendere illud non poterunt, qui Pindarum non laudant
D 5 solum,

solum, verum etiam super astra attollunt; imo ne illi quidem, qui versus italicos, & anglicos prædicant, etsi rhythmo simul, & quantitate carentes, cum in Pindaricis his quantitas observetur. Ajo igitur, Carmina omnia Canonis divini hebraici ad metrum revocari posse, si Stropham, & Epódon seu versus Pindaricos, rejectis tantum Antistrophis, in hebraico adoptemus. Siquis malit Dithyrambum appellare, non minus expedita erit carminis ratio, multoque etiam notior: quandoquidem Græcorum veterum & Latinorum recentiorum exempla Dithyrambi non pauca suppetunt. Speciminis loco sint primi illi versiculi, unde Jobi carmen inchoari D. Hier. inquit, qui sic habent:

Versus 3 c. 3.

Jovad jom ivvaled bo

Trochaicum Euripidium, seu trium pedum procurrens.

Veballajla amar bora gaver

Anapæsticum quatuor pedum procurrens.

Versus 4.

Hajjom babu, jebi Cbofchech

Epitriticum duum pedum.

Al

Al jidreſchebū Ełoab Mimmáal:

Jambithyphallicum

Veal tōphā alav nēbārā.

Bacchium trium pedum.

Versus 5.

Figālybū Chōſchech vēdſalmāvetb

tiſchcon alavanāna:

Jambus octo pedum procurrens

Fevaathybū Kimrīre jom

Creticum trium pedum deficiens.

Imo & alius superest modus, quo carmina tum Davidica, tum cætera omnia, ad metrum perpetuum revocari possint. Si uno verbo id appellandum est, dicere jambochoreum licet. Metri hujus determinatio ita constituitur, ut intra sex pedes plerumque contineatur, eosque jambicos, admissis jamborum æqualibus, ut apud Græcos, Latinosque, imo apud Germanos quoque videre est. Conceditur etiam Poetæ licentia, a jambo ad choreum, seu trochæum subinde transeundi, si res ita tulerit, & major opportunitas suaferit. Ne quis obji-

objiciat, metrum hoc pro arbitrio confingi, contrarium liquet ex metro Terentii ac Plauti, quod per multa sæcula ab eruditis frustra quæsitum, tandemque repertum, est ipsissimum hoc, quod in hebraicis modo proposuimus.

Calculis igitur positis, deprehendimus in Canone Hebræorum Poetico fuisse aliquando metra, quæ cum a viris maximis prodita, & a S. Hieronymo præsertim tam distinctis notis & evidentibus insignita sint, ego quidem impudentiæ stygma vererer, si inficias irem. Eadem tamen hodie non superesse, res ipsa luculenter ostendit: qui negat, eat fane, & idoneum quid exsculpere aggrediatur. Id unum operæ pretium referet, plurimorum exemplo, ut *sudet multum, frustra que laboret Ausus idem.* (Horatius in Poetica.)

Quodsi tamen omnino versus aliquos certis metris ligatos poeticus amator desiderat, Pindarici generis carmina nuspiam deerunt, variis versiculis contenta, & utique ad arbitrium conficta. Vel, quod secundo loco dictum est, continuum ac perpetuum metrum, Jambochoreum, haud difficulter Psalmis omnibus Canticisque aptabitur. Quæ duo adminicula si recipimus, & alterutro hoc modo nos metra in Canone hebraico possidere censemus: eodem jure hebraicos divini Codicis libros, imo & Vulgatam latinam, &
Histo-

Historicum, aut Oratorem quemcunque, metris constare totum, quantus est, affirmari sine falsitatis periculo poterit.

PARS III.

DE

U S U

POESEOS HEBRAICÆ.

§ XI.

Prima cura habenda est sensus litteralis.

Ne quis nobis tanquam inaniter ludentibus irascatur, pertractata Nobilitate & Natura Poeseos hebraicæ, ad ipsum ejus usum, unicuique saluberrimum, pluribus necessarium, nemini dissuadendum accedamus. Primo mox cujuslibet verbi vestigio intime considerare oportet sensum, quem ex natura sua, seu propria sibi significatione præfert. Utuntur omnes jam communi Theologis divisione ejusdem in *historicum* vel *litteralem*, ac *spiritualem*, qui complectitur allegoricum, anagogicum, tropologicum seu moralem. Quam divisionem Apostolus docet: Lex enim antiqua est figura novæ, unde

de oritur in ejus significatione sensus allegoricus. Lex nova, ut ait Dionysius, est figura futuræ in cœlo gloriæ; unde Anagogicus. Quæ lege nova in capite gesta sunt, signa sunt eorum, quæ membris agenda; unde tropologicus seu moralis. Ex quatuor his usitatis S. Scripturæ sensibus potissimam rationem habendam esse Litteralis, ex Doctorum Antesignano S. P. Augustino Angelicus Doctor D. Thomas docet in I P. Q. I. art. 10 ad 1. *Cum omnes sensus fundentur super unum, scilicet litteralem, ex quo solo potest trahi argumentum, non autem ex his, quæ secundum allegoriam dicuntur, ut dicit Augustinus in Epistola contra Vincentium Donatistam.* Cujus ratio omnibus perspicua hæc esse potest: DEUS locutus est hominibus modo humano, & eorum opera usus; modus autem humanus est, ut ante omnia respiciamus, & cogitemus, quid verba ipsa præseferant, & communi usu linguæ significant (nisi fors alia ratio contrarium ingerat) ergo præ cæteris eveniet sensus litteralis & historicus tanquam fundamentum totius ædificii: ex hoc dein ope ingenii eruuntur allegoricus, anagogicus, moralis seu tropologicus. Attendendum ergo præ cæteris, ne amplectendo sensum litteralem decipiamur: cum sic, si fundamentum omnium conceptuum & purum solum, cui omnia inædificantur, ut ait doctissimus Balbinus S. J. infirmum & mobile sit, fieri non possit, ut labefactari cætera nequeant. Ex
litte-

litterali igitur alios sensus indagemus, & in referendis antiquæ legis mysteriis eo utamur, ut monet S. P. Augustinus Ps. 131 narrata historia Davidis, inimico Sauli in spelunca parcentis: *solemus in Psalmis non ad litteram attendere, sicut in omni Prophetia, sed per litteram scrutari Mysteria.*

Etsi porro plures sensus unicum vocabulum præferre videtur, sæpe re ipsa non differunt. Insigne hujus testimonium est locus notissimus Ps. 2. *נִשְׁקוּ בְרַךְ* apprehendite disciplinam, inter Doctores hebraicos, nostrosque toties jam magno studio agitatus. *Hebraice* significat: osculamini filium. *Chaldaice*: recipite doctrinam. D. Hieronymus vertit: adorete pure. *Septuaginta* & B. *Lucianus* nobiscum: apprehendite disciplinam. Universæ hujus diversitatis causa haud alia est, quam vocabulum *בר* quod significat filium, munditiam, sive puram integritatem, osculum reverentiæ, quod Hebræis idem est, ac signum adorationis, & etiam aliis gentibus non ignotum. Cum ergo Psalmum hunc omnes tum Hebræi, tum Christiani de Messia intelligant, singulorum interpretationes componuntur in unam: adorete filium, sed adorete pure, serio, vere, doctrinam, & disciplinam ejus arripientes, & morum ac vitæ munditia exprimentes. Erudite has difficultates coadunat V. cl. Joan. Bapt. Eberenz in Regulis Methodi Hagiographicæ c. 5 §. 7

§. 7 per Anabathmum seu modum loquendi orientalium aut ascendendo, aut descendendo, absque expressione graduum ita, ut gradus summus aut infimus idem significet, quod gradus ille, unde ascensio, vel descensio inchoata est. Sic, qui aliquem agnoscit ut suum Regem, ei præstat homagium; qui præstat homagium Regi, ille apud Orientales ritu patrio id osculo testatur, hoc osculo profitetur se Regi subditum; qui est subditus, apprehendit præscriptam a Rege disciplinam: ergo osculans filium & apprehendens disciplinam idem sunt. En, quam magna primo obtutu est visa differentia, tam levis, imo nulla est, atque sensus litteralis & Vulgata optime defenditur.

Ad quam defensionem contra hæreticos, Vulgatam nostram continuis assultibus impetentes, optimum remedium esse notitiam primævarum linguarum quis neget? uti etiam ad eruendum sensum litteralem, quando in Vulgata obscurus, vel quodam velo obductus est. Una enim lingua exponit obscuritatem alterius, velumque removet, ut amica veritas emineat, quam alias nunquam deprehendes, nisi fors ex improvviso obtigerit, & sponte se obviam dederit. Quotus enim quisque est, qui audeat sine linguarum primævarum notitia sensum litteralem in sacris Libris invenire? etiamsi latinæ linguæ peritia alter sit Cicero aut Varro, omni sua arte in
Jo-

Jobi libro quasi in labyrintho oberrabit, cum Arabismi, quibus scater, viam communem undequaque impedian. Quibus oculis salu-
tabit Daniele & Esdram, ubi Chaldaismus Hebraismo permixtus est? Quomodo explica-
bit tot Syrisimos, quibus universa lex nova redundat? quot insuper ibidem sunt Helle-
nismi & Hypallagæ? quot orientales loquen-
di modi? quot ignota proverbia? quot re-
conditæ vetustates, quot Phrases Latinis in-
fuetæ, nexusque peregrini? quæ omnia sine
linguis primævis occulta esse mysteria viden-
tur. Interpretes habes? gratulor tibi, si
tales, qui ipsimet non peregrini in Israel:
cujus descriptionem si tantum aliunde acqui-
siverunt, tam facile ac cæci Duces fidentem
te in ignorantia vel erroris foveam præcipi-
tem dabunt. Sint autem peritissimi illi: quo-
ties eorum mentem omnino non capis, aut
tantum ex parte? quid si non tales? si tantum
illos, qui orientales linguas, seu claves divini
armarii, veluti monstra refugerint? qui lucem
veluti tenebras oderint? qui suas opiniones
veluti *κρυπταὶ δόξαι* cum detrimento S. Codicis
vendiderint? emptoremque obsoletis, parum
dixi, fraudulentis mercibus deceperint? quid
si nulli interpretes? quid si non consentiunt?
quid si ipsi Patres varias in sententias abeunt?
cui adhæres? quem cæteris præfers? quid
si hæretici, ut fieri solet, ad fontes S. Scri-
pturæ provocent? quid respondebis, quo-
modo verbum divinum defendes?

§. XII.

An in Divinis Libris Ταυτολογία & Ταυτοστιχία locum habeant.

Si vero subinde in S. Codice plura vocabula se offerant Lectori, quæ prima fronte eundem exprimere sensum videntur, noli mox synonymias appellare, quales non nisi lectoris culpa, has aut non intelligentis, aut discernere non valentis, videntur. Exemplo serviat, extra Psalmos quidem, dictum Jeremiæ c. 46 v. 3. *עָרְכוּ מִגֶּן וְצֶנֶה* *præparate scutum & clypeum.* In quo facile critici non satis critici enssem & gladium se deprehendere autumant, quamdiu curta sua decempeda sensum metiuntur. Desinent autem suspicari, cum didicerint, scutum a clypeo tam forma, quam fine discrepare: scutum enim quadratum erat, & oblongum; clypeus rotundus: sicut etiam finis & usus differunt; scuti est obtegere totum corpus, clypeus soli pectori obtenditur. Item ignoratione linguæ fallitur, non hebraicæ tantum, sed ipsius latinæ, qui sibi persuaserit idem esse Ps. 50 *Gaudium & lætitiā*, Ps. 39 *Sacrificium & oblationem noluisti*, Ps. 44 *Audi filia.... & inclina aurem tuam.*

Falsum est, solere in S. Scripturæ carminibus hemistichium posterius esse meram prioris iterationem: excipitur tantum repetitio

titio illa , quæ iisdem prorsus verbis ad maiorem *επερχειον* , aut fit , aut fieri potuisset. Talis repetitio est in Ps. 106 , uti *Confiteantur Domino misericordiae ejus , & mirabilia ejus filiis hominum* quatuor vicibus repetitur per intervalla. Ejusmodi repetitio apud Latinos , cæterosque Poetas reperitur frequentissima , præsertim in Elegiis , Eclogis , Phaleuciis five Hendecasyllabis. Suavissimum & ad motum aptissimum est , quod legitur Ps. 135 : ubi verba *quoniam in æternum misericordia ejus*. Hebr. 136 : *כי לעולם חסדו* : vices & septies repetita seriem totius Psalmi per singulos versiculos bifariam secant. Plures extant tales loci , in quibus vel ingens spei , gaudiive abundantia , aut vehemens veritatis aculeus designatur. *Ταυτοστυχίαν* autem , quæ re vera nil nisi inanis Battologia foret , nec in Psalmis , nec alibi reperias. Non est Synonymia in Deborah Cantico , cum ait : *Qui ascenditis super nitentes asinos , & sedetis in iudicio , & ambulatis in via , loquimini* : sed tres hominum classes distinguuntur , divites , iudices , vulgus. Non sunt Synonymiæ in Psalmorum longissimo 118 , ut ex hoc uno aliquot exempla proferam , *Lucerna pedibus meis verbum tuum , & lumen semitis meis* ; vers. 105 Ps. Hebr. 119. *נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי* : *Confige timore tuo carnes meas , a iudiciis enim tuis timui* v. 120 : *סמך מפחדך בשרי ומשפטך יראתי* : *Declaratio sermonum tuorum illuminat , & intellectum dat parvulis* v. 130.

Gressus meos פתה דברך יאיר מבין פתיים :
dirige secundum eloquium tuum, & non dominetur
mei omnis injustitia. v. 133. פעמי הכן באמרתך
Iustus es Domine, & נאל תשלט בי כל און :
rectum iudicium tuum. 137. צדיק אתה יהוה
 In quibus omnibus hemisti- : ריש משפטיך :
chiorum diversitas inter se ostendi nullo ne-
gotio potest.

§ XIII.

De sensu accommodatio.

Cavendum, ne proprio confisi ingenio
 sensum pro libitu exsculpamus, aut non
 attendentes ad integrum sermonem brevi
 sensiculo intra comma incluso contenti si-
 mus, reliqui textus nulla habita ratione.
 Sensus commaticus, quo S. Scripturæ locus
 a suo contextu avulsus ita exponitur, ut
 sensui litterali repugnet, non immerito ex-
 citavit S. Hieronymum, aliosque, ut eum
 persequi omnibus viribus allaborarent: &
 Hieronymus quidem jam sua ætate invale-
 scentem penitus opprimere plurimum co-
 natus est, hunc in modum contra eum
 locutus, L. IV in Matth. ad ejus c. 25:
Prudentem semper admoneo lectorem, ut non su-
perstitiosis acquiescat interpretationibus: & quæ
commatice pro fingentium dicuntur arbitrio, sed
consideret priora, media & sequentia, & nectat
sibi

sibi universa , quæ scripta sunt. Indignatus alibi S. Doctor de commaticis interpretibus ad Paulinum epist. 103 ita scribit: *Quidquid dixerint , hoc legem Dei putant , nec scire dignantur , quid Prophetæ , quid Apostoli senserint , sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia : quasi grande sit , & non vitiosum dicendi genus , depravare sententias , & ad voluntatem suam scripturam trahere repugnantem.* Demum minas intendit in negligentes ex contextu eruere sensum L. I. in epist. ad Gal. *Grande periculum est in Ecclesia loqui , ne forte interpretatione perversa de Evangelio Christi fiat hominis Evangelium.* Sic tales subinde extunduntur sensus , quales Prophetæ , etsi Prophetæ , elicere haud potuerint. Exempla talium ubique sunt obvia , contra quos fulminat cum cæteris doctissimus Amadæus Bajocensis in Paulo Ecclesiaste , ubi assignat textum commatice , sed pessime , applicatum ex Propheta Habacuc , pro themate concionis festo S. Bartholomæi: *turbabuntur pelles Madian.* De his , aliisque commaticis adhiberi potest dictum Doctoris gentium R. X. 2 μαρτυρω γαρ αυτοις , οτι ζιλον Θεου εχουσιν , αλλ'ε κατ' επιγνωσιν.

Injurius aut omnino impudens viderer , si idem de sensu accommodatitio , quod prius de commatico affirmarem ; tot enim hic patronos numerat , quot sacrarum paginarum Interpretes sunt , quot Concionatores , quod Ascetæ , quot Mystici , imo quot

Patres Ecclesiæ. Absit a me hæc injuria ; non tantum non aggredior illæsum hoc jus infringere , sed defensor , & laudator accedo , cum sermo est de sensu vere accommodatitio , qualis censetur , *qui a sensu litterali sic abit , ut eo veluti fundamento adhuc nitatur* , ideo vere accommodatitius appellatus , quia a veritate sensus litteralis est derivatus. Exempla illius ubique sunt obvia , unum addam S. Gregorium , qui textum Jobi 28. 25. *Qui fecit ventis pondus* ; ubi Jobus loquitur de Deo omnia respiciente , etiam ventos ipsos , pluvias , & procellas dimetiente ; ab aeris nostri ventis ad animos humanos traducit , eisque sic accommodat XIX 4 Mor. *Pondus ergo accipiunt animæ , ut ab intentione Dei non jam levi motu dissiliant , sed in eum fixa constantie gravitate consistant* &c. dixi autem vere accommodatitium , quia alius est mere accommodatitius , seu *qui a sensu litterali sic discrepat , ut nulla cum eo connexion copulatus , ex mero pendeat arbitrio interpretantis* ; mere accommodatitius dictus , quia mero explicantis judicio ita est conceptus. Toto hic cælo a priori distat , ideo malus , quia discedit a littera ceu omnium sensuum fundamento , ut superius dictum est : cui si non inædificetur tota structura , erit caduca : expositiones vero hujusmodi , ut de illis loquitur sacræ Italiæ Cicero , Paulus Segnerus , nequaquam solidæ erunt , sed adulterinæ. In eadem enim navi , imo in eadem sentina sunt cum com-
maticis.

maticis. Unde merito hanc S. Scripturæ exponendi libertatem jam pridem deploravit insignis pietate ac ingenio vir Antonius Vieira: cum fiat stylus tyrannicus & violentus, adducanturque S. Scripturæ textus *tam tristes, quasi ad torturam: alii peregrini, alii implexi, alii concisi.* Tales expositiones sunt: *Trium tibi datur optio, elige unum* (2 Sam. 24 v. 12) de uno ex tribus propositis Antistite eligendo. *Vocabitur nomen illius in Israel, Domus Discalceati* (Deut. 25 v. 10) de S. Joanne a Cruce. *Quartus frater* (Rom. ult. v. 23) in natalem Principis Regii, quarto loco geniti. *Dirumpamus vincula eorum, & projiciamus a nobis jugum ipsorum* (Ps. 2 v. 3) de sancto Dei servo honores, & mundi vanitates excutiente. Aliaque id genus innumera.

Temerarium tamen foret, si statim in qualibet sententia illum impugnare veritatem assereremus, qui non est nobiscum; cum in aperto sit plures sensus primarios æque a Spiritu S. intentos in S. Paginis non raro inveniri. Testimonium exhibetur in Psalterio Ps. 2 v. 7, in quo vocabulum *hodie* triplicem sensum præsefert. *Ego hodie genui te.* 1 est dies æternitatis nocte carens, qua Pater filium semper gignit; 2 dies, qua verbum naturam humanam assumpsit; 3 dies, qua Christus redi-vivus e tumulo prodit. De primo ho-

rum dierum exponitur allatus Davidis locus Hebr. I. 5. de altero Hebr. V. 5. de ultimo Actor. XIII 33. hoc solum sufficit, ut alia, quæ afferri possent, intacta omit-
tam. Omnes autem S. Canonis sensus, si attentius consideremus, reduci possunt ad primariam divisionem supra factam, nempe ad historicum seu litteralem, & ad spirituale, id est Allegoricum, Anagogicum, Tropologicum vel Moralem; ut adeo neque sensus mysticus, neque vere accommodatitius excogitari possit præter assignatos tres fontes.

§ XIV.

Usus Hebraicæ Poeseos privatus.
Specimen e Cantico Habacuc.

His præfidiis tanquam firmissimis propugnaculis obsepti, Hebraicæ Poeseos usum dividimus in intelligentiam, preces, & concionem; triplex pariter exinde sequetur commodum: ex intelligentia S. Eloquiorum ingentem sane delectationem oriri necesse est; preces cum intelligentia animum omnis succi prius expertem saluberrimo tum quasi oleo perfundent; concio ex divino codice proposita audientium animos a vitiorum via absterrebit, ad virtutis semitam excitabit, expectatosque fructus ceu fecundissimum semen

men ubique progignet. Ex quibus sponte sua fuit ulterior hujus usus divisio in privatum & publicum. Pro utroque exempla afferemus. Privatæ pietatis specimen sit Canticum Habacuc, sublimissimæ quidem Poeseos, sed ita remotæ, & ultra quotidianum loquendi morem elatæ, præsertim Europæorum, ut passim fateantur omnes, se in divino officio, quoties carmen hoc recitandum est, identidem cogi insistere, & hæsitare. Recitabitur porro non mediocri solatio animi, si verus ex hebraico sensus litteralis pandatur, & animo conceptus retineatur.

יהוה שמעתי שמעך יראתי יהוה פעלך בקרב
שנים חייו בקרב שנים תודיע ברג רגל
תזכור:

V. 2 *Domine audiui auditionem tuam, & timui; Domine opus tuum in medio annorum vivifica illud: in medio annorum notum facies: cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis.* Latinæ consuetudini id sic aptamus: Domine audiui sermonem tuum, & expavi. Tempore a te constituto imple opus illud tuum: atque ita facies, cum dies a te electus advenerit, cum misericordiæ tuæ recordaberis, etiamsi nunc irascaris.

אלוה מתימן יבוא וקדש מהר פארן סלה
כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ:

V. 3 *Deus ab Austro veniet & Sanctus de monte Pharan : operuit caelos gloria ejus , & laudis ejus plena est terra.* Describitur hic Deus ut Imperator populum e captivitate educens , & exercitum suum præcedens , dum ab australi regione in terram promissam legiones hebraicæ proficiscuntur. Nostrium ab Austro in hebraico est *מתימן* quod Themanitidem seu Idumæam significat , unde in terram sanctam pervenere Hebræi per regionem desertam montis Pharan deducti , cujus mentio in Pentateucho sæpius iteratur. Post hoc *Pharan* in hebraico legitur *Séla* , quod nota est pausæ & veluti respirationis , ut meditationi prædictorum spatium relinquatur. In Psalmis id occurrit sæpius ; extra illos nusquam nisi in hoc solo Prophetæ Habacuc carmine. Sensus igitur versiculi totius est : Deus ex plaga australi cum populo suo venit a Themanitide seu Idumæa : Sanctus Sanctorum venit a regione Pharan montis. Implevit gloria ejus totum cælum (per columnam nubis & ignis) & laudis ejus plena est terra.

ונגה כאיר תהיה קרנים מידו לו ושם הבית
עזרה :

V. 4 *Splendor ejus ut lux erit : cornua in manibus ejus , ibi abscondita est fortitudo ejus.* Hebraica ad verbum sic habent : Et splendor ut lux erit (i. e. fuit , sensu converso , qui

qui in hebraico , maxime stylo poetico, perpetuo usurpatur) duo cornua in manu ejus ipsi , & ibi latibulum fortitudinis ejus. More latino : Splendor ejus tanquam folis purissimi fuit : in manibus ejus erant duo cornua (de quibus mox versu sequente) quibus per secretum robur suum Chananæos hostes propulsaret , ac debellaret.

לפניו ילך דבר ויצא רשף לרגליו:

V. 5 *Ante faciem ejus ibit mors , & egredietur diabolus ante pedes ejus.* Hebraice. *Ante faciem ejus ibit pestis , & egredietur pruna ad pedes ejus ; i. e. quocunque pedes ejus tendent , quocunque ipse incedet.* Insigne h. l. *αυενδοτον* a Propheta suppletur , quod in historicis Bibliorum libris clare non continetur , videlicet DEUM Chananæis pestem immisisse , ut sublati hostibus non tantum populo suo spatium daretur , sed etiam urbes & oppida jam parata a filiis suis invenirentur. Quod ergo in Vulgata generatim duntaxat dicitur , *Mors* ; id in hebraico fonte speciatim proditur , & mortis genus indicatur. Nimirum *Pestis*. Nostrum vero *Diabolus* in lingua primæva per translationem nobilissimam exprimitur , & Satanas pruna appellatur. Aptissime profecto : id enim diaboli opus est , accendere omnia , & igne malo devorare. Atque hæc sunt duo cornua (dualis enim est in hebraico) quæ DEUS inimicis incus-

incussit , pestis strages maximas edens , & diabolus in desperationem ac stulta consilia eosdem impellens. Unde sensus fit : præcessit illum mors peste omnia devastans , & diabolus veluti pruna continenti incendio omnia consumens.

עמד וימדד ארץ ראה ויתר גוים ויחפצצו
הרדי עד שחזר גבעות עולם הליכות עולם
לו :

V. 6 Stetit & mensus est terram : aspexit , & dissolvit gentes : & contriti sunt montes sæculi : incurvati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis ejus. Alluditur ad consuetudinem veterem Imperatorum post victoriam , qua terram subactam dimetiri jubebant , terramque cum præda inter milites suos distribuebant. Montes sunt Reges , colles sunt Principes : dicit ergo Propheta , stetit Dominum in terra promissa , & inter 12 tribus partitum esse spatia soli subacti ; solo aspectu dissolvisse gentes , ac dispersisse ; contritos & incurvatos esse montes , & colles , i. e. summos quosque Reges ac Principes , adveniente per iter suum Deo æterno.

תחת און ראיתי אהלי כושן ירגזון ידיעות
ארץ בדין :

V. 7 *Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiae, turbabuntur pelles terræ Madian. Tabernacula castrorum Madianiticorum pelles vocat, quia e pellibus construi solita: propter iniquitatem suam, inquit, vidi diruta tentoria Æthiopum, & turbata tabernacula Madianitidis.*

הבנהרים חרה יהוה אם בנהרים אפן אם
ביום עברתך כי תרכב על סוסך מרכבתך
ישועה:

V. 8 *Nunquid in fluminibus iratus es Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua? qui ascendes super equos tuos, & quadrigæ tuæ salvatio. Flumina, in quibus potentiam iræ suæ, & vindicandi robur ostendit Dominus sunt Jordanis, & torrentes Arnon, de quibus torrentibus extat fragmentum carminis e libro Bello- rum Domini, relatum a Moyse Num. 21 v. 14 & sequente. Transít ergo Poeta mira rapiditate, & Lyricis propria, ab Æthiopum, & Madianitarum clade ad Ægyptiorum, & Chananaeorum exitium, dicitque: nonne iram tuam, & furorem ostendisti Domine in fluminibus, Jordane diviso, & torrentibus Arnon disruptis? nonne indignationem tuam sensit, ac demonstravit Mare Erythræum dehiscens? dum tu veluti in quadrigis triumphans transiisti, & in littus oppositum Mari Rubro, ac ripam*

ripam Jordanis cum invicto tuorum exercitu evehctus es salute parta.

עריה תעור קשתך שבעות מטות אמר
סלה נהרות חבקע ארץ:

V. 9 *Suscitans suscitabis arcum tuum, juramenta tribubus, quæ locutus es: fluvios scindes terræ.* Hebraizantes ita vertunt: nuditate nudabitur arcus tuus, juramenta tribuum dicens. Quibus additur Sela. Noster in Vulgata derivavit ab עור excitare, utrumque vocabulum, tam verbum, quam substantivum. Verbum primum refertur simul ad arcum, & juramenta: supplendumque est relativum *quæ*, more Hebræorum, id frequenter omittentium. Scindere fluvios terræ non est, ut latinis lectoribus videri solet, in duas partes dividere fluvios; sed terram scindere, & repentino miraculo ex ea fluvios elicere. Quapropter sensus evadit hujusmodi: der repente & magna vi depromes arcum tuum, qui hucusque veluti dormire, & quiescere videbatur: simulque implebis multiplex jurandum, tanto tempore sopitum, nunc vero excitandum, & præstandum tribubus, quod antea dixeras. Scidisti o Deus terram, & novos fontes instar fluviorum copiosissimos e petra scaturire jussisti.

ראוך יחילו הרים זרם מים עבר נתן
תהום קולו רום ידיהו נשא:

V. 10 *Viderunt te, & doluerunt montes: gurges aquarum transiit. Dedit abyssus vocem suam: altitudo manus suas levavit.* Insignis hoc loco hebraismus occurrit, sine cuius notitia obscurus contextus est. *Manus* Hebræis dicuntur extremæ partes, quæ medium spatium, ut manus humanum corpus ambiunt, & intra se continent. *Manus* ergo altitudinis, i. e. profundum seu maris, sunt fluctus utrinque elati & suspensi, cum Hebræorum cohortes per medias undas transirent. Unde sensus ita contexitur: viderunt tua prodigia & obstupuerunt montes: gurges Jordanis inferior, intumescens superiore, transiit, & aquas suas ad Mare Mortuum devolvit. Abyssus maris rubri insonuit, & ejus profundum utrinque fluctus suos elevavit.

שמש ירה עמד זבלה לאור חציו יהלכו
לנגה ברק הניתד:

V. 11 *Sol & Luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ.* Transit hic Propheta ad illustrem Josuæ victoriam, cuius una vox Solem & Lunam in eodem aspectu defixit, Deo interim hostes persequente, & in eos fulgura grandinemque permittis fulminibus jaciente: hæc enim Pro-

Propheta splendidis Metaphoris sagittarum lucentium, & fulgurantium hastarum exornat. Sol inquit, & Luna in statione sua commorati sunt: donec hostes cœlestibus tuis armis perculsi, & victi fugerunt.

בזעם תצעד ארץ באף תדוש גוים:

V. 12 *In fremitu conculcabis terram: in furore obstupescies gentes.* Hebraice גוים תדוש i. e. triturbabis instar frumenti, quod more illorum temporum ferratis plaustris subigebatur, & excutiebatur: quod mirifice declarat stragem hostium, ita sub victorum ferro concidentium, ut attollere se contra, & resistere non possent. Dicit igitur Habacuc: in fremitu conculcabis terram, fremens nimirum ipse, & in furore gentes attonitas comminuens & conterens.

יצאת לישע עמך לישע את משיחך מחצית ראש מבית רשע עזרת יסוד עד צואה סלה:

V. 13 *Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo; percussisti caput de domo impii: denudasti fundamentum ejus usque ad colum.* Locus hic quam sublimis, tam obscurus est: sub Christo intelligere quidam volunt Sedeciam, sed an ille ad salutem exiit, qui omnia perdidit? quidam Cyrum, & sub ca,

capite impii Nabuchodonosorem; at ille non est egressus, hic facta semel pœnitentia in S. Paginis non legitur in nova esse prolapsus peccata, ut tali nomine possit commaculari. Rectius ergo alii de exitu Israelis ex Ægypto accipiunt, ubi sub nomine *Christus* vel *Moyſes* Spiritu divino unctus, vel *Aaron*, qui postea vere Pontifex est unctus, intelligitur. Caput de domo impii Pharaon est, aut ejus filius primo loco genitus. Allegorice impius est Satan; caput de domo ejus Antichristus; Christus, cum quo DEUS in salutem populi egreditur, Dominus JEsus. Ite in hunc locum, uti semper, eruditissime Rabbi Debor.

נקבת במשין ראש פרצו יסערו להפיצני
עליצתם כמו לאכל עני במסתר:

V. 14 *Maledixisti sceptris ejus, capiti bellatorum ejus, venientibus ut turbo ad dispergendum me: exultatio eorum sicut ejus, qui devorat pauperem in abscondito.* Pro nostro vocabulo bellatorum hebraice פרצו, seu ut Keri monet פרצין i. e. robusti ejus. Tota ergo sententia latino more sic exponi potest: maledixisti sceptris Pharaonis, seu Principibus, & Provinciis Ægypti, ac duci exercitus ejus robustissimi, qui instar turbinis veniebant ad me dispergendum, & ita exultabant, ut qui pauperem clam devorat.

דרכת בים סוסין חמר מים רבים:

V. 15 *Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum.* Insistit allegoriæ militari, qua DEUM poetice proponit ceu imperatorem curru quadrijugo vectum, & copias suas in adversum littus educentem: viam, inquit, fecisti equis tuis in medio mari, per solum ejus ab aquis copiosis lutosum.

שמעתי וחרגו במני לקול צללו שפתי יבוא דקב
בעצמי ותחת ארגז בשר אנוח ליום צרה
לעלות לעם יגודנו:

V. 16 *Audiui, & conturbatus est venter meus: a voce contremuerunt labia mea. Ingre- diatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat: ut requiescam in die tribulationis, ut ascendam ad populum accinctum nostrum.* Audi- vi, inquit, rediens ad principium sui car- minis, in quo timorem professus, ac tanti- sper ad gloriosas Majorum suorum victo- rias digressus, nunc eodem relabitur, ac justissimi timoris sui causas exponit. Sub Moyse, & Josua feliciter populum suum deduxit Dominus: at nunc per me vati- cinatur, derelicturum se gentem rebellem, & hostium (probabilius Chaldæorum) vio- lentia traditurum. Hunc Dei sermonem dum audit Propheta, viscera ejus contur- bantur, & labia contremiscunt. Optat, ut mortuus ossa putredini ante tradat, quam

quam infelicem populi sui ruinam superstes
intueri cogatur. Sic enim expers dolo-
ris requiesceret in sinu Abrahæ, tempore
illo infausto, & cum Majorum suorum
spiritibus in Domino lætaretur. Populus
accinctus hebraice est populus armatus: pre-
catur ergo Habacuc, ut in tempore huic
vitæ ereptus, & imminenti calamitati sub-
ductus, ad gentis suæ heroes Moysem, Jo-
suam, Calebem, Gedeonem, Jephtham,
Samsonem, cæterosque fortissimos Israelis
duces ac milites avocetur.

כִּי־תֵאֵנָה לֹא תִפְרֹחַ וְאֵין יִבּוֹל בּוֹפְנִים כַּחַשׁ
מַעֲשֵׂה זֶה וְשִׁדְמוֹת לֹא עֲשֵׂה אֲכַל גֹּזֵר
מִמְכֹּלֶה צֹאן וְאֵין בֶּקָר בִּרְפָתִים

V. 17 *Ficus enim non florebit: & non erit
germen in vineis. Mentietur opus oliuæ, &
arva non afferent cibum. Abscindetur de ovili
pecus: & non erit armentum in præsepibus.* Hy-
potyposi poetica describit Habacuc vastatio-
nem patriæ suæ ab irruentibus hostibus in-
ferendam. Enumerat ruris opes, ficum,
vitem, oleam, segetes. Addit oves & ar-
menta. In omnibus stragem prævidet, &
vivida phrasi deplorat. Orientalis meta-
phoræ exemplum est *mentietur opus oliuæ*, pro
quo latinus diceret, oleæ spem fallent.
Scilicet ob incursionem hostilem, quæ tollet
omnia, & inter cætera etiam impensam oli-
vis operam frustrabitur. Locus similis ha-
betur

betur in Osea c. 9 v. 2. : וְתִירֹשׁ יִכָּחֵשׁ בָּהּ :
Vinum mentietur eis : i. e. vinum deficiet. His
 cognitis בְּכוֹיִב Gen. 38. 5 defendimus recte
 verti in Vulgata : *desiit parere*, etsi Septuaginta
 & Christiani hebraizantes passim de nomine
 loci interpretentur, dicantque uxorem Ju-
 dæ Chananæam edidisse prolem tertiam, &
 ultimam in urbe aut oppido Cheziv seu
 Chasbi. Verum defendi omnino potest,
 & debet Vulgata, cum vocabulum בְּכוֹיִב
 facillime deduci possit ab radice hebraica
 notissima כֹּיַב mentitus est, ita, ut signifi-
 cet mendacium, & metaphorice quemlibet
 defectum. Fefellit ergo Chananæa uxor
 spem mariti Judæ, & parere deinceps desiit:
 etsi hic pariendi *defectus* fortasse in ipsum
 potius Judam a Moyse refertur, cum in
 Hebraico Nominativus הָיָה ad virum refe-
 ratur, non ad uxorem. Ad verbum dice-
 res : *Et fuit ipse in defectu*, dum pareret illa
 eum, i. e. filium tertium. Latino more:
 defecerunt liberi Judæ, fefellit eum ulte-
 rioris fertilitatis spes, cum uxor Selam pe-
 perit. Sic etiam labori parcetur ædifican-
 di novam urbem : quis enim usquam ur-
 bem aut oppidum Cheziv, aut Chasbi vi-
 dit ? præstat igitur fictum hunc locum
 prætermittere, & Vulgatæ potius adstipula-
 ri, ne & ipsi בְּכוֹיִב seu in mendacio defi-
 ciamus.

וְאֵנִי בִיהוּרָה אֶעֱלוֹזָה אֲגִילָה בְּאֵלֵהֵי יִשְׁעֵי :

V. 18 *Ego autem in Domino gaudebo; & exultabo in Deo Jesu meo.* Hebraice, in Deo salutis meæ. *יְשׁוּעָה בְּאֱלֹהֵי* Sensus literalis de Deo seu Divina Natura, unde omnis salus in homines emanat. Sensus Allegoricus de Christo salutis Reparatore. Optime tamen in Vulgata retinetur nomen hebraicum, & dicitur in Deo Jesu meo, ut illud nomen legentibus potissimum proponatur, quod est nobis amicus, & dulcius nominare, uti de hoc loco S. P. Augustinus animadvertit Lib. 18 de civ. D. c. 32. Meris hominibus nomen hoc Jesu, & Salvatoris mundi, in Lege antiqua assignatum legimus præcipue duobus. *Jehosifbya* quidem, præter unum & alterum minus celebrem, Imperator Josue dictus est, nobilissimo mysterio, quippe qui post Moyse Legislatoris mortem in terram promissam populum introduxerit: sicut deinde Jesus Redemptor, extincta lege, quæ ad cælestem patriam perducere hominem non poterat, in eam nobis viam aditumque aperuit. *Salvator autem mundi* Gen. 41 v. 45 dicitur Joseph Ægypti Prorex, illustris & ipse typus Christi, qui frumentum electum, & Panem Dominicum nobis in Sacrosancta Eucharistia præbet, & a Patre divino toti ejus imperio cum summa potestate præpositus est. Errorem tamen Vulgatæ objiciunt, qui eam authenticam non agnoscunt: negant enim Josephi titulum

tulum seu nomen a Pharaone ipsi impo-
 tum צפנת פענח ullo modo significare Sal-
 vatorem mundi. Profecto non levis est
 in hoc loco difficultas, interpretibus aliis
 alio abeuntibus. Dicta vocabula multi he-
 braica opinati sunt, quod tamen neque sa-
 tis verisimile in historia est, neque cum
 linguæ sanctæ proprietate consentit. Mul-
 to rectius vir linguarum peritissimus Atha-
 nasius Kircherus ea verba esse Coptica seu
 Ægyptiaca affirmavit, & in Prodromo
 Copto c. 5 multis demonstravit: quem si
 Renaudotus legisset, nunquam negasset Se-
 ptuaginta Interpretum *Ψοντομ.Φανεχ* in lin-
 gua Coptica reperiri, nec eandem falsita-
 tem amplissimo Calmeto persuasisset. Ve-
 rum titulus hic Copticus Salvatorem mun-
 di non significat, sed revelantem arcana:
 in qua explicatione etiam hebraizantes cum
 Coptis conveniunt. Ex quo etsi confici
 videatur, Vulgatam ab utraque lingua de-
 stitui, nobis tamen ratio nequaquam deest,
 eam ab errore liberam & immunem asse-
 rendi.

יְחֹרֵה אֲדֹנָי הִילִי וַיֵּשֶׁם רַגְלִי כְּאַיִלוֹת וַעֲלֵ
 בְּמֹתַי יִדְרֹכֵנִי לְמִנְצָה בְּנִגְיוֹתַי:

V. 19 *Deus fortitudo mea: & ponet pedes
 meos quasi cervorum, & super excelsa mea dedu-
 cet me victor in psalmis canentem. Excelsa mea
 sunt montes Judææ, de quibus Propheta
 ipse:*

ועל במותי ידרכני ידרכני למנצח בנגינותי ipse;
 Postrema hæc duo vocabula in Psalmis ce-
 lebria sunt, & ab aliis aliter exponuntur.
 למנצח Vulgo in finem interpretantur: quod
 ex hebraico *Victori*, seu *Præfecto*, nimirum
 Musices, interpretandum censemus. נגינות
 autem sunt carmina comitante aliquo in-
 strumento Musico. Cum toto igitur Can-
 tico versiculus ultimus ita consentit, feli-
 cem gentis suæ reparationem post ruinas
 vaticinans: Deus Dominus fortitudo mea,
 & populi mei: ille pedes nostros in redi-
 tu e captivitate Babylonica confirmabit
 tanquam cervorum aut cervarum: ille me
 (totius enim gentis suæ nomine loquitur
 Propheta) deducet super patriæ meæ mon-
 tes: cui ego vicissim, ut glorioso victori
 Epinicium modulabor. Canticum hoc to-
 tum ad Christum gentis humanæ Liberato-
 rem, & hostes in cruce vincentem trans-
 ferre non erit difficile in sensu allegorico,
 postquam litteralis ad liquidum perceptus est.

§ XV.

Ufus Poeseos Sanctæ publicus.

Specimen e Cantico Magnificat.

Ab usu privato ad publicum transeo, qui
 in sacra eloquentia occurrit, cum ad
 populum in concione dicendum est. Spe-
 cimen,

cimen, quoniam ex hebraico paulo ante datum est, nunc e syriaco petamus, e Cantico nimirum *Magnificat*, quod contra Joannem Gersonem, qui proprio tractatu hoc divinum carmen persecutus est, omnia alia magis attendens, quam linguas primævas, a Virgine Prophetide syriaco sermone pronunciatum, sicuti etiam nunc in Bibliis Polyglottis, & omnibus Novi Testamenti editionibus syriacis extat, defendimus. Catena concionum e decem Cantici versibus in decem conciones parthenias, five festorum, five mensium, pro cœtibus partheniis sit.

Verf. 1 *Magnificat anima mea Dominum.* Syriace anima mea ܡܕܝ (in defectu syriacarum litteris hebraicis utor) & apud S. Lucam ἡ ψυχὴ μου, syrismus est ex hebraismo transfusus, cujus plurima in lege veteri, & non nulla in lege nova exempla extant: uti Gen. 27. 4 *Benedicat tibi anima mea.* Gen. 19. 20 *Vivet anima mea.* Ps. 77. 18 *Tentaverunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis.* Ad Hebr. 10 v. 38 εὐὴ ὑποστελκῆται (δικαίος) καὶ εὐδοκεῖ; ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ. Et alibi. Verus igitur ac proprius sensus est: Magnifico ego Dominum. Qua vero ratione magnificare homo Deum possit, cujus infinita cum sit magnitudo, incrementum capere nullum potest? duo sunt modi, quibus id intelligere licet: si Dei magni-

magnitudinem ex ejus beneficiis metiamur, & prædicemus : si parvitatem nostram coram ipso agnoscentes, eum extollamus.

Propositio. Ex meris hominibus nemo Deum magis, quam divina Parens magnificavit. 1) Quia nemo magis magnitudinem divinam ex acceptis majoribus beneficiis prædicavit. 2) Quia nemo se magis coram Deo, & majore ex fastigio demisit.

V. 2 Latine & græce est : *Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.* Quod aliqui voces *anima mea* & *spiritus meus* subtiliter inter se dividant, ac opponant, animam appellantes partem animi naturalem, spiritum vero supernaturalem; acutius est, quam solidius : naturalis Orientalium stylus ab hoc genere explicationum longe diffidet, & *spiritus meus* haud fecus ac in priore versu *anima mea*, simpliciter significat Ego. Verba syriaca ad litteram sic sunt interpretanda : *Et gavisus est spiritus meus*, i. e. Ego gavisus sum, *in Deo vivificante me.* Scribitur enim syriace *והדית & מתיני*. Exultat Maria in Deo salutari, gaudet in vivificante se. Vita animæ a Christo tribuitur per gratiam, dum in via sumus; salus, cum ad patriam pertingimus. *Propositio.* Causa nostræ lætitiæ, & exemplum est Maria. 1) Propter Deum vivificantem nos. 2) Propter Deum salvantem nos.

V. 3 *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Quæri hic solet, humilitatem an Virgo sancta intelligat de sua tenuitate seu exiguitate, an de virtute modestiæ, quam christiano vocabulo *humilitatem* appellamus. Ad fontes eundum est, ut in re omni ambigua. Græcum vocabulum *ταπεινωσις* utrovis trahi potest. Sed syriacum *ܡܡܚܬܐ* clarissime significat tenuitatem non solum in hac lingua, sed etiam in radice hebraica: nam & hebræis *מַחֲ* & *מַחֲ* paupertatem ac tenuitatem indicant. Quod & rationi multo magis consentaneum est in Virgine modestissima, ut non virtutem humilitatis prædicare de se, sed potius exiguitatem suam abjicere, & nihili facere voluisse censenda sit. Itaque in hoc ipso versiones antiquissimæ, gallica, italica, hispanica, anglica, omnesque hoc loco parvitatem, paupertatem, locum infimum, verbo humilitatem latino prorsus sensu acceptam repræsentant: quibus & germanicæ emendatissimæ accedunt recte vertentes *die Niedrigkeit*. Occasio effundendæ eruditionis Ecclesiasticæ per omnia sæcula, & per omnes gentes: utrumque enim per *omnes generationes* intelligi potest. *Prop.* Gloria Beatissimæ, per omnia tempora, omnesque gentes. 1) Omnia sæcula, omnesque populi admirantur *humilitatem ancillæ*. 2) Omnia sæcula & omnes populi sentiunt potentiam Dominae, & beatam dicunt.

V. 4 *Quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen ejus.* Significantius in græco dicitur μεγαλεια & in syriaco ܡܥܠܝܬܐ magna, magnalia; ut & potens magis per syriacum ܡܥܠܝܬܐ exprimitur. Illud etiam observatu dignum, quod pro dativo mihi & græco μοι syriaca habeant ܠܝܬܝ apud me; scilicet in me, intra me: per quod indicatur arcanissimum Incarnationis mysterium. Duo igitur sunt, per quæ summam Deus potentiam in Maria benedicta ostendit, intra illam, & extra illam; intra illam per Filii Incarnationem, extra illam per sui nominis sanctificationem. *Prop.* In nulla creatura pura potentiam suam magis declaravit Omnipotens, quam in Maria. 1) Non potuit in creatura pura sublimius aliquid operari, quam Incarnationem Verbi, quod Deus est. 2) Non potuit per creaturam puram magis sanctificare nomen suum, quam per Filium, qui Deus est.

V. 5 *Et misericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum.* Jucundissima quidem est, quæ nobis hic inunciat *misericordia*: sed sollicitos facit adjecta conditio, *timentibus eum.* *Prop.* Regnum divinæ misericordiæ in Dei Matre. 1) Per illam Deus misericordiam tamdiu promissam implevit; sed profuturam tantum *timentibus eum.* 2) Per illam Deus misericordiam tamdiu expectatam nobis impertiet; sed obventuram tantum *timentibus eum.*

V. 6 *Fecit potentiam in brachio suo, disper-*
sit superbos mente cordis sui. Non desunt, qui
 interpretantur *mente cordis sui*, de divinæ
 mentis consilio, quæ rationes castigandæ su-
 perbiæ in numero habet : & si latina sola
 respiciamus, est id vere ambiguum : cum
 verba illa *mente cordis sui* tam ad ipsum Deum,
 quam ad superbos referri posse videantur.
 Sed accidit hic, quod millies alibi, ut, quæ
 latina sunt ambigua, illustrentur protinus,
 ubi ad primævas linguas recurritur, sine qui-
 bus persæpe falsitas pro veritate obrepit. In
 græco igitur, & Syriaco, apertissime patet,
 sensum *cordis sui*, non cor divinum, sed su-
 perbum cor humanum esse : est enim *cor eo-*
rum, non *eius* : καρδιας αὐτῶν & לְבָרֶהוּן Bra-
 chium divini Patris ex mente SS. Ecclesiæ
 Doctorum est Filius divinus ; potentiam in
 hoc suo brachio ostendit maxime, dum re-
 belles sibi spiritus in Christo vicit, & omnes
 eorum clientes toto orbe contra se fœdera-
 tos profligavit, ac debellavit. *Prop.* Virgo
 potens, castrorum acies ordinata. 1.) Di-
 sperfit per filium superbos dæmones, & nos
 ad eandem victoriam juvat. 2.) Disperfit per
 eundem superbas gentes dæmonibus servien-
 tes, & nos ad eandem superbiam in nobis
 vincendam corroborat.

V. 7 *Deposuit potentes de sede, & exaltavit*
humiles. In græco & Syriaco habetur *de thro-*
nis : *humiles* autem ex eadem radice in syriaco
 dedu-

deducitur, quam supra Vers. 3 indicavimus: ut proinde non virtutem eorum significet, qui potentibus in throno succedunt, sed tenuitatem, & abjectam vitæ conditionem. Ab hoc tamen litterali sensu ad tropologicum facilis & plana est via. Beatissimæ, sedi sapientiæ, ipsa Ecclesia tribuit illud elogium nobilissimum Sapientiæ increatæ Ecclesiastici 24. ubi inter alia v. 11 dicitur: *omnium excellentium, & humilium corda virtute calcavi. Prop. Virgo sapiens fortunam regit excellentium & humilium.* 1.) Ipsa enim, uti DEUS, excellentes excellentia abutentes deprimit. 2.) Ipsa, uti DEUS, humiles humilitatem agnoscentes extollit.

V. 8 *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Esurientes ab interpretibus intelliguntur Israelitæ, quos DEUS implevit bonis, dum in terram lacte & melle manantem introduxit, ex eaque Chananaeos ingratos ejecit. *Prop. Virgo Mater est terra promissa, terra sancta.* 1) Fructus terræ huius beatissimæ dantur esurientibus, i. e. desiderantibus. 2) Subducuntur ingratis, i. e. male utentibus.

V. 9. *Suscepit Israel puerum suum recordatus misericordiæ suæ.* In duas hic sententias discedunt interpretes, quorum alii cum Euthymio locum sic exponunt: auxiliatus est Israeli puero suo, ut recordaretur misericordiæ

diæ suæ. Alii simplicius, & ad Vulgatæ mentem accommodatius: Ideo suscepit Israelem, naturam humanam ex hac gente assumendo, quia misericordiæ & promissi fœderis recordatus est. Syriacum utrinque trahi potest: adjuvit Isroiel servum suum, & recordatus est misericordiæ suæ. Vav illud ante verbum וַיִּסְּבֶה non tantum particulam latinam *et*, sed sæpe etiam *quia* significat. *Prop.* Maria est unio DEI & hominis. 1.) Per ipsam suscepit DEUS naturam nostram, quia recordatus est misericordiæ antiquæ. 2.) Per ipsam impertivit DEUS misericordiam novam, quia suscepit naturam nostram.

V. 10 *Sicut locutus est ad patres nostros Abraham & semini ejus in sæcula.* In græco & latino Abraham, ejusque posteritas, dativo casu efferuntur, per quod discrepant a præcedentibus *ad Patres nostros*: quo circa parenthesi opus esse non pauci censuerunt. At in syriaco plana sunt omnia & æqualia, cum ter repetatur particula כִּי *cum*. Locutus est, promisit firmiter; nam לְעֹלָם est in forma

Pael significante intensiorem; cum Patribus nostris, cum Abraham, & cum semine ejus. Sicut Abrahamo, aliisque ante, & post ipsum Patribus, Liberatorem Messiam promisit, ita & Matrem præmonstravit, sine qua ille nasci non poterat. *Prop.* Effigies Matris divinæ per omnia sæcula superiora. 1) Effigies Maria.

Marianæ pulcritudinis. 2) benignitatis. 3) fortitudinis. Ubi occasio amplissima se explicat Mariana decora sub Hevæ & Rachelis, sub Rebecca & Estheris, sub Debora & Judithæ imaginibus, cæterisque illustrium faminarum figuris ex lege vetere repetendi.

§ XVI.

Specimen aliud e Psalterio.

Ad sacras orationes summe idoneum est Psalterium, non tantum quia innumera ex eo testimonia suppetunt, confirmandæ, & exornandæ veritati aptissima; sed etiam quia ipsum dicendi argumentum seu concionis materia e Psalmo quolibet sumi utiliter, & eleganter posset. Speciminis loco sit Psalmus 92 ad mentem R. P. Thomæ le Blanc, qui analysin cujuslibet Psalmi ceu σκελετον lectori proponit. E dicto igitur Psalmo 92 in festum Christi in Cælum ascendentis, vel Dominicam proximam, fieri poterit

Propositio. Propheta Christum ascendentem spectat & prædicat

1 Gloriosum in se { 1 ut triumphantem
 { 2 ut fundatorem.

2 Mirabilem in Apostolis

{ 1 Provincias
nunc conver-
tentibus.
2 Posteritati in
futurum con-
sulentibus.

Totum hunc ordinem servata ipsius versiculi serie contexere licebit, ut in schemate R. P. le Blanc omnium oculis subjicitur. Si cui ad hunc ipsum modum alios quoque Psalmos vetere placuerit, vel e solo Psalterio annona in triennium suppetit, CL Psalmis, quorum aliqui prælongi sunt, & in duas conciones dividi possunt, in dies Dominicos trium annorum abunde sufficientibus.

§ XVII.

An solus David Psalmorum omnium auctor sit.

Coronidem huic dissertationi imponat quaestio celebris, & ad Poësin hebraicam vel maxime pertinens, solusne David Rex totius Psalterii auctor sit, an alii quoque in ejusdem libri & laudis partem veniant. Utrius sententiæ patroni sint potiores, longum foret hic disputare, imo & invidiosum. Ratione autem si agendum est, vel potius quia agendum est, argumenta hæc proferuntur.

Qui

Qui soli Davidi universum Psalterii librum
vindicant, his fundamentis nituntur.

I Certum est ex Act. c. 4 v. 25. & ad
Hebr. 4. v. 7. Psalmum secundum & nona-
gesimum quartum, hebr. 95, esse auctoris
Davidis, etiamsi in hebraico nomen ejus in
titulo non præferant: ergo & reliqui Psalmi
ejusdem esse possunt, etsi nomen ejus in ti-
tulo non exprimatur. Sed argumentum hoc
nequaquam efficit, quod solius Davidis Pa-
troni quærunt. Nam primum, quod esse
potest, non ideo semper est. Deinde multi
sunt Psalmi, qui Davidis ne quidem possunt
esse, cum non sint *αὐτοῦ γράφοντες*, sed aliorum
auctorum nomina in titulis præscripta habeant:
de quo paulo post. Interim contrarium po-
tius ex hac ratione elicitur: quis enim Psal-
mum 2 & 94, hebr. 95 tribuere Davidi aude-
ret, nisi novum Testamentum eos Prophetæ
Regio vindicaret? ergo ubi novum Testa-
mentum flet, hoc ipso nullus nobis judican-
di locus relictus est.

II. Georgius Heferus inclytus Psalmo-
rum interpres hoc argumento movetur, quod
a se inventum maximi ipse facit: si Christus
& Apostoli nullum alium auctorem Psalmo-
rum nominant præter Davidem, nullus alius
fuit: atqui nullum alium præter Davidem no-
minatum legimus: itaque penes Davidem so-
la Psalterii gloria relinquenda est. Sed hæc

G

argu-

argumentandi ratio si sufficit, expungend
sunt e canonicorum librorum catalogo omnes
illi, quorum Christus & Apostoli nominatim
non meminere. Proinde divinæ Paginæ So-
phonias, Baruch, & Abdias inter Prophetas;
Ecclesiastes & Cantica inter Sapientiales; li-
ber Judicum, Tobias, Esther, Ruth, ac Ju-
dith inter Historicos adimendi forent. Quod
cum nefas sit cogitare, manifestum fit, cer-
tos quidem esse auctores, quos Christus &
Apostoli nominatim prodiderunt; non ta-
men ideo excludi eos, quos tacuerunt.

III. David 2 Samuelis 23 v. 1 dicitur
egregius *Psaltes Israel*, & 2 Paralip. 7 v. 6 nar-
ratur, cantata esse a Levitis carmina, *quæ*
fecit David. Idemque repetitur 1 Esdræ 3
v. 10, & 2 Esdræ 12 v. 35. Equidem fuisse
egregium Psalten summopere & ego conten-
do; solum fuisse Psalten, neque Samuelis
libri, neque Paralipomena, aut Esdras uf-
quam affirmant. Narrat & illud Scriptura de
Davide, pastoritiam fecisse, & post foetan-
tes ingressum esse: num ideo solum fuisse
Davidem dicemus, qui oves ad pastum edu-
xerit, & foetas secutus sit?

IV. Concilium Carthaginense III, & Triden-
tinum Davidi totum Psalterium tribuunt. Imo
non tribuunt, sed *Psalterium Davidis* inscri-
bunt, in quo ne quis hallucinetur, & has
duas inscriptiones ejusdem valoris esse putet,
omnem

omnem dubitationem eximit Card. Sortia Pallavicinus in historia Conc. Tridentini, quam ex ipsis actis primævis castelli S. Angeli Auspiciis Rom. Pontificum edidit. Is ergo l. 6. c. 14. N. 5. ita narrat: cum de decreto librorum Canonorum ageretur, & multi Davidis Psalterium scribi vellent, vicit tamen plerorumque Patrum sententia, jubentium *Psalterium Davidicum* appellari, ne quis in errorem induceretur, & definiri a Concilio crederet, solius Davidis omnes Psalmos esse. Davidicum autem appellarunt, ut dignosci liber posset, nomine ducto ab illo potissimum scriptore, cui Psalmi quam plurimi deberentur.

Pro altera vero sententia, quæ præter Davidem alios etiam auctores Psalmorum statuit, hæ rationes militant.

I Hebræorum Doctorum consensus: quorum in hoc negotio auctoritas momenti maximi esse debet: imo qui soli hoc antiquitatis depositum veluti per manus tradere, & ad nos usque transmittere potuerunt. Suspicioni tunc tantum patet Hebræorum narratio, cum res vel per se ipsam fabulosa est, vel Hebræorum refert, aliquid in rem suam comminisci: quorum tamen neutrum in præfenti locum habet.

II Ideo Davidi Psalmos multos tribuimus, quia ejus nomen in fronte inscriptum gerunt: ob eandem rationem Psalmos quosdam Asapho, Moyfi, Ethani Ezrahitæ, aliisque assignare cogimur, utpote quorum nomina in eorum vestibulo leguntur. Refragantur quidam, tum latini sermonis, tum etiam græci & hebraici ambiguitate decepti: cum enim legant in Vulgata *Psalmus ipsi Asaph* Pf. 80. *Filiis Core* Pf. 83. 84 & aliis; & in græco articulus dativi τω, atque in hebraico particula ל & ל

ante illorum nomina ponatur, de quibus hæc controversia agitur: eos non auctores eorundem carminum, sed Musicos tantum esse putant, quibus cantandi hi Psalmi a Davide sint traditi. Verum si ita est, latino sermone *ipsi David* ante Psalmos 92. 93. 94. 95. 97. 98. 100. 102. 103. 137. 144. & *huic David* ante 96 legitur, & in græco dativi articulus τω ac in hebraico particula ל præponuntur Davidis nomini: quo ipso indicio plane convincimur, Casum hunc dativum, ejusque articulum græcum, multoque magis notam hebraicam ל, quippe quæ sæpissime genitivi index est, in Psalmorum titulis auctorem & Prophetam significare, non meros cantores, & citharædos. Quare merito colligit divus Hilarius prologo in Psalmos: *Ex quo absurdum est Psalmos David cognominare, cum tot auctores eorum ipsis inscriptionum titulis edantur.*

III Nominatim de Asapho divina historia narrat 2 Paralip. 29 v. 30: *Præcepitque Ezechias, & Principes Levitis, ut laudarent Dominum sermonibus David & Asaph videntis.* Hebraicus fons habet *וְאֶסָפְ הַחֹזֵר* conjunctis inter se Davidis & Asaphi carminibus. Neque satis attente legerunt illi, qui Asaphum duntaxat Prophetam eo sensu dictum volunt, quo Chonenias, & alii Musici passim aliorum prophetias vel decantarent, vel instrumentis musicis comitarentur; quod quam vere dicitur, tam male Asapho applicatur: non enim is Propheta aut hebr. *נביא*, sed hoc ipso loco latine *videns* & hebr. *הַחֹזֵר* appellatus est, veluti metuente hagiographo, ne verum Videntem, & a Deo afflatum Prophetam in musicum, & alienæ prophetiæ Cantorem, increduli quidam posterius transformarent.

IV Psalmo 71 hebr. 72 subjiciuntur verba hæc: *כִּלּוֹ תַפְלוֹת דָּוִד בֶּן יִשִׁי*, quod latino more idem est, ac si dicatur: finis Psalmorum Davidis. Sunt ergo præter Davidicos etiam alii Psalmi, quos per hanc clausulam separare ab illis divinus Spiritus voluit, ne omnes Davidis esse crederentur. Quamvis enim post hos etiam Psalmos non pauci Davidici hodie sequantur, id tamen nihil obstat quæstioni præsentī, sed indicio tantum est, ordinem esse turbatum, quacunque demum ratione id acciderit.

V Antiquissima est Ecclesiæ regula, in Psalmis tamdiu intelligi auctorem eundem, quamdiu novus in titulo non nominatur, ita ut sequentes ad eum authorem sint referendi, qui postremo loco indicatus est. Testis locupletissimus hujus consuetudinis est D. Hieronymus Epist. 139, ubi cum de Moyse dixisset, ejus plura esse in Psalterio Carmina, hæc subjungit: *quod autem in plerisque codicibus 98 habet titulum Psalmus David, in hebraico non habetur, hanc habente Sacra Scriptura consuetudinem, ut omnes Psalmi, qui cujus sint, titulum non habent, iis deputentur, quorum in prioribus Psalmis nomina continentur.* Quæ regula unam tantum exceptionem habet, si aliunde argumentum evidens a consuetudine hac discedere nos cogat: quemadmodum accidit in Ps 94, qui cum ex S. Hieronymi regula Moyse deberetur, ipsius S. Scripturæ auctoritate ad Hebr. 4 v. 7 Davidi vendicatur.

VI Si solus David Psalmos omnes condidisset, tribuere ei oporteret notitiam eventuum plurimorum, qui pluribus post eum sæculis contigerunt: imo totam fere suæ gentis historiam illi cognitam fuisse admittendum foret, cum nihil illustre aut perspicuum ab ipsius Davidis ætate usque ad templum secundum a Zorobabele ædificatum Hebræis acciderit, cujus mentio non alicubi in Psalterio fiat. Sic autem miracula
fine

sine omni necessitate multiplicantur, refragante Philosophia & Theologia hodierna, quæ ad Deum nequaquam confugiunt, quæ diu natura sibi sufficit, ac humano more fieri omnia & explicari possunt.

Cum ergo argumenta pro solo Davide Psalmorum omnium auctore parum aut nihil ponderis habeant ; ea vero , quæ plures Psalmorum scriptores fuisse ostendunt, nihil difficultatis relinquunt : standum omnino esse ab iis partibus videtur , quæ cum Hieronymo aliisque quam plurimis præter Davidem Psalmographos plures agnoscunt. Et si subducere accurate calculos libet, Davidis sunt Psalmi 6 ultra 100 : reliqui 44 inter 7 Psaltas alios ita dividuntur , ut ad Asaphum 12 , ad filios Core 11, ad Moysen 9, unus ad Ethanem , 5 ad Salomonem , 6 conjunctim ad Aggæum & Zachariam pertineant. Sic ergo & privatim sentiamus , & in suggestu publico a falsitate caveamus ; *sciamus quoque errare eos , qui omnes Psalmos David arbitrantur.* S. Hieronym. Epist. 139.

Sed ut aliquando finis sit , & dicta omnia in pugnum contrahantur , illud certum est, auctores omnes divinorum Carminum , five intra , five extra Psalterium , *Nobilitatem Poeseos Hebraicæ* præclare ostendere : cum ut Parte I demonstratum est, & styli ornamentis

mentis excellant , & locos longiores habeant illustrissimos , & summos quosque profanorum Poetarum longo intervallo post se relinquant. *Natura* vero illorum carminum ea est , quemadmodum Parte II disputavimus , ut ab auctoribus quidem certa metra sint usurpata , eadem tamen non superflint ; etsi in illorum locum , si quis ita velit , substitui metra alia possint , sive Dithyrambus Pindaricus placeat , sive Jambochorei præferantur. Denique *Usus* præstantissimæ hujus Poeseos , quem Parte III tractavimus , cum privatus esse cujusque potest , & in meditatione ad intelligendum , & in precibus ad psallendum spiritu , psallendum & mente ; tum etiam publicus , cum prodeundum in concionem est , & populus christianus vero ac solido verbo Dei pascendus : in utroque autem , ut erit quisque a sanctis , primævisque linguis instructissimus , ita a periculo se aliosque decipiendi longissime aberit , atque efficiet , ut impleatur aureum illud dictum

בכל נאהב יהוה
אחרי בן עמית

SUMMARIUM
 DISSERTATIONIS
 SIMULQUE THESES,
 QUÆ DISPUTATIONI PROPO-
 NUNTUR.

EX PARTE I.

- 1 In Libris Divinis scribendi genus est non modo nobilissimum, sed etiam ornatissimum, & omnes elegantias complexum, quæcunque in linguas orientales cadunt. § I.
- 2 Idque multo maxime in Libris Poeticis, nimirum Psalterio, Jobo, Threnis, & carminibus omnibus. § I.
- 3 Omnia etiam Poeseos genera in Divinis Voluminibus suppetunt, ut nequidem Dramaticum prætermisum sit, cujus specimen *παρθενικωτάτων* nobis præbet שיר השירים Salomonis. § I.
- 4 Imo & Idyllia seu Eclogas in Prophetia עמוס pastoris Thecuani habemus; § I.
- 5 Atque adeo Epigrammaticum in משלי שלמה proprie dictis. § I.
- 6 Judicium de Nobilitate Poeseos Biblicæ e tribus potissimum capitibus formari potest; e vocabulis ac sententiis singulis; e

- loco aliquo longiore; ex eorum comparisonem cum optimis profanorum. § II.
- 7 Vocabulorum & sententiarum totam vim ac elegantiam e sola Vulgata perspicere nemo potest. § III.
- 8 Itaque de Scripturæ stylo judicare perfecte non poterit, cui linguæ primævæ perspectæ non sunt. § III.
- 9 Sic ex hebraico demum intelligitur, quid promittatur Psalmo 16 versu ult. *Satiabor cum apparuerit gloria tua*; nimirum non modo hominem cœlesti gloria fatiatum iri, sed similem Deo fore, ut prima Joannis 3 vers. 2 dicitur. § III.
- 10 Vere sublime est, *Ipse dixit, & facta sunt*. Ps. 148 v. 5.; quemadmodum & illud Gen. 1 v. 3: *Dixitque Deus, fiat lux, & facta est lux*, vere sublime esse cum Dionysio Longino contra Danielelem Huetium, aliosque RR. defendimus. § III.
- 11 *Æthiopia præveniet manus ejus Deo*, Ps. 67 v. 32, non modo elegantiam hebraici fontis non adæquat, sed nequidem sensum efficit, qui sine commentario intelligi possit. § III.
- 12 Hebraicæ figuræ ac tropi a nostro Interprete sæpiissime non sunt expressæ. E. g. cum pro *אֱלֹהִים* apud nos ponitur adiutorium, aut protector. § III.
- 13 Similes metaphoræ tum militares, tum aliæ, quas Vulgata non repræsentat; complures enumerantur. § III.

- 14 *Mensurabiles posuisti dies meos*, Ps. 38 v. 6
a recentissimo Asceta male exponitur,
Deum a nobis in iudicio rationes singu-
lorum dierum repetiturum. § III.
- 15 Vicissim in linguis primævis clarius po-
nitur aliquando vocabulum proprium,
quam in latina translatum : sic ubi nos
habemus *sortes meæ* Ps. 30 v. 16; in he-
braicis, chaldaicis, arabicis & æthiopi-
cis, pro fortibus leguntur *tempora*. § III.
- 16 Mentiri Ps. 17 v. 46 idem est ac *servire*.
At Ps. 80 v. 16 *inimici Domini mentiti sunt*
ei, sensu proprio dicitur. § III.
- 17 Ps. 50 v. 6 *Ut vincas cum judicaris*, sine
orientalium linguarum ope dignosci non
potest, an activum intelligendum sit, an
passivum. § III.
- 18 Ps. 58 v. 12 solius latinitatis peritus
nunquam determinabit, cujus oblivionem
David recuset. § III.
- 19 Ps. 41 v. 2 inter latina exemplaria di-
judicare debent linguæ primævæ, an
Deum fortem vivum, an *fontem vivum* le-
gendum sit. § III.
- 20 Ibidem fabulosa est eorum interpreta-
tio, qui cervum æstuaræ siti dicunt, post-
quam serpentes devoraverit. § III.
- 21 *Specie tua*, & *pulchritudine tua* in Epitha-
lamio non pertinet ad sponsum, sed ad
gladium, ut ex hebraico perspicuum sit.
§ III.

- 22 Ex eodem Epithalamio infirmum argumentum pro Christi divinitate petunt illi Theologi, qui legunt, *unxit te, o Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis: repugnant enim linguæ primævæ.* § III.
- 23 *Vadam ad portas inferi* in Cantico Ezechiae a piissimo Asceta male ad meditationem poenæ æternæ trahitur. § III.
- 24 *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt,* Pf. 15 v. 4, non de malis & æumnis a Propheta dictum est, sed de idolis. § III.
- 25 Forma Piel in Vulgata persæpe non est expressa, ac proinde vis, & *ενοσπρεια* sententiæ latinis lectoribus non apparet. § III.
- 26 Singularem notam meretur verbum *כבד*, cujus intentio pielica immerito hætenus a plerisque neglecta est. § III.
- 27 Anna in suo Cantico nequaquam de humanis scientiis cecinit: *Deus scientiarum Dominus est.* § III.
- 28 Neque humana consilia, sed divina intellexit Anna, cum addidit: *Et ipsi præparantur cogitationes.* § III.
- 29 Male a quibusdam eodem loco ex hebraico *ל* sensus negativus exsculptus est. § III.
- 30 Salomonis Psalmos ab Andrea Schotto prolatos, & a Cerdano latine versos, etsi hebraicum stylum ubique sapiunt, nihilominus inter libros apocryphos collocari par est. § III.

- argu. 31 In illustrissimo elogio vocis divinæ Ps.
illi 28 sensus litteralis ex proprietate linguæ
hebraicæ non est de Deo loquente, sed
de tonitru ac fulmine. § IV.
- 32 Eodem loco interpretes noster non com-
misit errorem grammaticum, cum scri-
psit, *vox Domini præparantis cervos genere*
masculino. § IV
- 33 In hypotyposi senectutis Ecclesiastæ
ultimo v. 2 voces illas *sol & lumen* sola
figura hebraica hendiadys recte explicat.
§ V.
- 34 Eadem hendiadys in principio Bere-
schith admittenda est לאתת ולמועדים
ibid.
- 35 Imo & in N. Testamento Matth. 24
v. 31 locum de Angelis ante iudicium
extremum venturis *cum tuba & voce magna*
hendiadys recte interpretatur, præsertim si
conferatur syriacum עִם שִׁפּוּרָא רַבָּא ibid.
- 36 In descriptione equi celebratissima apud
Jobum c. 39 v. 24 *sorbet terram* non signi-
ficat equum vesci gleba aut pulvere. § V.
- 37 Sermones amicorum Jobi, etsi eandem
styli sublimitatem habent, quam cæteræ
libri partes, tamen de fide non sunt;
ne illa quidem Eliphazi sententia Job. 5
v. 13, quam D. Paulus adoptavit 1 Cor.
3 v. 19. § V.
- 38 Canticum Deborah ostendit falli eos,
qui Sisaram Jahelis clavo terræ affixum
putant. § V.

- 39 Filii Titanis fabulosi non obstant sanctitati Judithæ in ejus Carmine , & ejus characteri non magis adversantur , quam veritatem lædunt ea , quæ ad Holofernem , ejusque milites loquitur : nullum enim in illis omnibus mendacium redargui potest. § V.
- 40 παραλληλα Poetarum græcorum ostendunt cedere illos hebraicis. § VI.
- 41 Romanis quoque Poetis iidem palmam præripiunt. § VII.
- 42 *In sole posuit tabernaculum suum* , Ps. 18 v. 6 hypallage est , per solam latinitatem nunquam satis deprehendenda. § VII.
- 43 Quoties *flumen* intra Judææ limites nominatur , per hebraïsmum Euphrates intelligendus est. § VII.
- 44 *Filium hominis* Ps. 79 v. 18 Messiam intelligimus , qui hoc ipso nomine se in Evangelio sæpissime appellat ; eo tamen Matrem Virginem indicari omnino negamus. § VII.

EX PARTE II.

- 45 Certum est , Josephum & Philonem Hebræum, Origenem quoque , & Eusebium, metra in S. Bibliorum carminibus agnovisse. § VIII.
- 46 Multo clarissimum vero id est de S. Hieronymo , qui pluribus suorum operum locis id diserte affirmat , nec metra tantum

- tum designat ac notat , sed ipsos etiam pedes singillatim appellat , monetque adhiberi alios pedes , non earundem syllabarum , sed eorundem temporum. § VIII.
- 47 Quapropter reverentia tantis viris debita non videtur permittere , ut metra in hebraico negentur. § VIII.
- 48 Neque argumentis Amplissimi Aug. Calmeti tantum ponderis inest , ut auctoritatem tam gravem elidant. § VIII.
- 49 Contra Justum vero Scaligerum , qui ipsam sermonis hebraici naturam repugnare omni metro ait , contrarium evidenter demonstrari potest. § VIII.
- 50 Verba illa Ps. 144 *Fidelis* &c. etsi in hebraico defint , recte tamen in Vulgata legi , non solum ex græcis , arabicis , & æthiopicis , sed etiam ex ipso hebraico manifeste ostendi potest. § VIII. Vicissim redundant versus 3 in Ps. 13 , nec tamen ideo reprehendi Vulgata potest. § VIII.
- 51 Summis quibusque Poetis omnium gentium injuriam inferunt , qui dicunt omnia affectatione & ampullis plena esse , quæ pedibus ligata sunt. § VIII.
- 52 Genera illa metrorum , quæ veteres in Jobo , Threnis , aliisque partibus Scripturæ commemorant , hodie in iisdem non supersunt , etiamsi præter Schevá quinque puncta breviter recipiantur. § IX.

- 53 Multo minus, si puncta 10 longa esse affirmantur. § IX.
- 54 E græcis, latinisque metris nullum genus Hebræo aptius, maxime in hypothese punctorum 10 longorum, quam spondai-cum: quod tamen enodandæ huic difficultati non est idoneum. § IX.
- 55 Qui pronunciant Gilead, Midian, Sim-son, &c. cum Hebræis non conveniunt melius, quam qui Galaad, Madian, Sam-son &c. dicunt: imo hæc nostra cum hebraico fonte multo melius consentiunt, quam illa. § IX.
- 56 Vatabli industria, Victorii affectatio, Maibomii gloriatio, in hoc negotio posteritatem non juverunt. § X.
- 57 Herberti exempla non conficiunt id, quod affirmat. § X.
- 58 Systema Gomari ex omni parte ruinosum, & nullius firmitatis est. § X.
- 59 Nihilo melius censendum est Systema Rhythmicum, ex Bibliotheca Gallica Universali petatum. § X.
- 60 Duæ tamen viæ sunt aliæ, per quas ad metra perveniri in Carminibus Scripturæ hebr. possit; & prima quidem per odas Pindaricas, vel siquis ita nominare malit, per Dithyrambum perpetuum. § X.
- 61 Altera vero per Jambochoreos continuos, longiores, aut breviores. § X.
- 62 Uterque hic modus longe plus probat, quam quisquam velit. § X.

EX PARTE III.

- 63 Prima cura habenda est sensus litteralis, præsertim in Poeticis, in quibus ille difficilius deprehenditur. § XI.
- 64 Sæpe diversi sensus unius loci re ipsa non differunt, ut *נשקר בר* Ps. 2 v. 12. § XI.
- 65 Per *αναβαθμον* facile inter se conciliantur expositiones, quæ in speciem longe inter se discrepant. § XI.
- 66 Qui nulla fontium Analyssi valent, & solis interpretibus fidunt, de vero scripturæ sensu raro securi esse queunt. § XI.
- 67 Nulla in Scripturis est *ταυτολογία*. § XII.
- 68 Neque in Theographorum carminibus admittenda est illa *ταυτοστιχια*, ad quam multi confugiunt. § XII.
- 69 Figura repetitionis nullo modo peculiaris est Hebræis in carminum hemistichiis, sed communis omnium gentium temporumque Poetis. § XII.
- 70 *Scutum & Clypeus* apud Jeremiam, *gaudium & lætitia* pœnitentis Davidis, *Sacrificium & oblatio*, *audi & inclina aurem tuam*, nequaquam sunt Tautologiæ. § XII.
- 71 In toto Ps. 118, in quo idem perpetuo sensus videtur regnare, nullum est hemistichium ullius versiculi, quod mera sui comparis repetitio sit. § XII.
- 72 Merito D. Hieronymus sensum commaticum acerrime reprehendit. § XIII.

- 73 *Sensum vere accommodatitium* exempla summorum virorum, & ratio ipsa confirmant, frustra abnunciantibus criticis. § XIII.
- 74 At *sensum mere accommodatitium*, qui non litterali, sed solo excogitantis arbitrio nititur, omnino rejicimus. § XIII.
- 75 Talia sunt: *Trium tibi datur optio*, de eligendo e tribus Antistite; *Domus discalceati*, de S. Joanne a Cruce; *Quartus frater*, de Principe Regio, quarto loco in lucem edito; *dirumpamus vincula eorum*, de mundi vanitatibus, & honoribus. § XIII.
- 76 Potest unus scripturæ locus continere sensus duos æque primarios, seu æque a Spiritu S. intentos; imo etiam tres, ut in illo ילדתִי היום Ps. 2. v. 7. § XIII.
- 77 Usus Poeseos Hebraicæ privatus, tum in Carminum sacrorum intelligentia, tum in precibus, ex obscuris & aridis facit lumine & succo plena. § XIV.
- 78 Canticum Habacuc intelligere, & cum solatio solido recitare nequit lector tantum latinus, qui e. g. nescit, quid sit: *audivi auditionem, cornua in manibus, pelles Madian, fluvijs scindes terræ, populum accinctum nostrum*, aliaque. § XIV.
- 79 Recte in Cantico Habacuc Vulgata omisit illud, *in medio duorum animalium cognosceris*. § XIV.
- 80 In eodem Cantico latinus interpres elegantiam רשף affecutus non est. § XIV.

- 81 *Caput de domo impii* Hab. 3 v. 13 non est Nabuchodonosor, sed Pharao; neque *Christus* ibidem est Sedecias, ac ne Cyrus quidem. § XIV.
- 82 *Mentietur opus olive* idem est loquendi modus, qui Gen. 38 v. 5, ubi בְּכִזִּיב bene explicatur a Vulgata *parere ultra cessavit*, quin nomen loci comminisci opus sit. § XIV.
- 83 צַפְנֹת פְּנֵה Gen. 41 v. 45, seu ψοντομ-φανη, ut Septuaginta scribunt, est nomen Copticum, frustra negante Renaudoto. § XIV
- 84 Neque copticum ψοντομφανη, neque Hebraicum צַפְנֹת פְּנֵה significat *Salvatores mundi*: non tamen ideo errat Vulgata, dum *Salvatores mundi* vertit. § XIV.
- 85 *Virgo Mater Beatissima Canticum Magnificat* non hebraice, sed Syriace, pronuntiavit. § XV.
- 86 *Anima mea & Spiritus meus* non significant partem animi naturalem, & supernaturalem, sed simpliciter more Syriaco & Hebraico idem sunt ac *ego*. § XV.
- 87 Humilitatem ancillæ in Canticum *Magnificat* non virtutem, sed tenuitatem & abjectionem intelligi par est. § XV.
- 88 *Dispersit superbos mente cordis sui*, male interpretatur ille, qui mentem seu consilium cordis divini intelligit: etsi enim eo trahi latinum pronomen *sui* potest, in fonte tamen syriaco & græco liquidum est contrarium. § XV.

- 89 Quamvis certum sit, aliquos Psalmos esse Davidis, qui ejus nomen in titulo non præferunt: non ideo tamen omnes Psalmi eum auctorem habent. § XVII.
- 90 Argumentum a silentio Christi & Apostolorum petatum ab Hefero non est efficax. § XVII.
- 91 Tridentinum adeo non patrocinator soli Davidi Psalmorum omnium Auctori, ut potius contrariæ sententiæ faveat. § XVII.
- 92 Longe probabilius cum Hebræis dicitur, alios quoque præter Davidem esse Psalmorum auctores. § XVII.
- 93 Asaphum fuisse duntaxat Musicum, dici non potest: cum verus Propheta, & Psalmorum plurium auctor fuerit. § XVII.
- 94 כלו תפלות דוד בן ישי est vera clausula, & finis Psalmorum Davidis. § XVII.
- 95 Eodem jure, quo לדוד auctorem indicat, etiam לאסף & similes tituli idem significant. § XVII.
- 96 Antiquissima Ecclesiæ regula est, Psalmorum auctorem intelligi eundem, quamdiu Epigraphæ sequentium auctorem novum non nominat. § XVII.
- 97 Amplissimi Calmeti exceptio ab Hieronymi regula necessario admittenda est, sed semel tantum in toto Psalterio locum habet. § XVII.

98 Prophetiæ donum homini concessum nequaquam se extendit ad omnia tempora, & omnes eventus futuros. § XVII.

99 Davidem in libro Psalterii auctorem habent Psalmi tantum 106. § XVII.

100 Reliqui 44 ab Asapho, Moyse, Ethane, Salomone, Filiis Core, Aggæo & Zacharia scripti sunt, prout cuique in Psalmorum titulis adscribuntur. § XVII.

F I N I S.

Prophecie domini homini concessum no-
quodam is extendit ad omnia tempora
& omnes eventus futuri. § XVII.
Davidem in libro Psalmi auctorem ha-
bent Psalmi tantum 106. § XVII.
Reliqui 44. ab Asapho, Moysi, Elisha,
Solomone, filio Core, Aggeo & Zacharia
scripti sunt. prout eoque in Testamento
titulis adscribuntur. § XVII.

F I N I S

Print
of
the
Dav
cent
No. 10
1010
1010
1010

279

Mezger, Casimir

Poesis Hebraica Publicae Disputationi submissa a P. F. Casimiro Mezger ...
In Alma Caesareo Regia Leopoldina Universitate Oenipontana Mense Majo, 1765

Augustae Vindeliciae 1765

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- Th Ex 645
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11284934-3
VD18 14568411-003